

NIŠ, SUBOTICA, VRANJE

**Analiza dokumenata
javnih politika**

NIŠ

Dokumenti javne politike:

Zapošljavanje mladih

Ovaj materijal objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovorna je isključivo Fondacija Centar za demokratiju i ona ne odražava nužno stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

Lista skraćenica.....	3
Uvod.....	4
Mesto mladih u društvenoj strukturi i DJP u Republici Srbiji – kontekst.....	6
Analiza dokumenata javne politike.....	8
Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine.....	10
Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine.....	10
Garancija za mlade za period od 2023. do 2026. godine.....	13
Reformska agenda Republike Srbije – ljudski kapital.....	14
DJP i organizacije mladih na lokalnom nivou posvećene zapošljavanju mladih.....	16
Zaključak i preporuke.....	24

Lista skraćenica

JLS - jedinica lokalne samouprave

DJP - dokument javne politike

NSZ - Nacionalna služba za zapošljavanje

EU - Evropska unija

OCD - organizacija civilnog društva

KOMS - Krovna organizacija mladih Srbije

SZM - Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine.

SZ - Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine

NEET - mladi koji nisu zaposleni, niti su u procesu obrazovanja ili na obuci (eng. Not in Education, Employment or Training)

Uvod

Glavni cilj projekta „Tvoj grad – tvoja reč“ jeste doprinos održivom unapređenju procesa odlučivanja i izrade, sprovođenja i evaluacije javnih politika u Republici Srbiji, kroz uspostavljanje strukturisanog, inkluzivnog i dugoročnog mehanizma učešća mladih i organizacija civilnog društva (OCD) na lokalnom nivou, u skladu sa relevantnim evropskim vrednostima, standardima i dobrim praksama participativne demokratije. Projekat je usmeren na unapređenje participativne demokratije i osnaživanje aktivne uloge mladih u procesima javnog odlučivanja koji neposredno utiču na njihov položaj, uz paralelno jačanje kapaciteta jedinica lokalne samouprave (JLS) i nadležnih institucija za primenu inkluzivnih, transparentnih i na odgovornosti zasnovanih pristupa kreiranju javnih politika.

Radi ostvarenja opšteg cilja, projekat je strukturiran kroz tri specifična (posebna) cilja:

1. Prvi specifični cilj odnosi se na unapređenje kapaciteta najmanje 90 mladih i 20 OCD za aktivno, informisano i efektivno učešće u procesima izrade, praćenja i evaluacije javnih politika, kroz razvoj znanja, veština i kompetencija, kao i kroz podsticanje međusektorske saradnje između mladih, OCD i institucija.
2. Drugi specifični cilj podrazumeva izradu najmanje devet konkretnih, na dokazima zasnovanih preporuka javnih politika, kroz primenu metodologije „youth policy lab“, kao i obezbeđivanje njihovog formalnog razmatranja i delimičnog usvajanja u najmanje tri jedinice lokalne samouprave.
3. Treći specifični cilj usmeren je na povećanje uticaja, vidljivosti i prepoznatljivosti mladih i OCD u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou, kroz njihovo aktivno učešće u „youth policy lab“

procesima, sprovođenje javnih kampanja i uspostavljanje kontinuirane saradnje sa relevantnim javnim institucijama.

U okviru projektnih aktivnosti predviđeno je sprovođenje sveobuhvatne analize postojećih razvojnih planova i drugih relevantnih dokumenata javnih politika (DJP) u tri jedinice lokalne samouprave: Niš, Vranje i Subotica. **Cilj analize jeste identifikacija, mapiranje i evaluacija postojećih mera i aktivnosti usmerenih na mlade, uz procenu njihove relevantnosti, međusobne usklađenosti (horizontalne i vertikalne), kao i potencijalnog i ostvarenog uticaja na unapređenje položaja mladih.** Poseban analitički fokus usmeren je na prioritetne tematske oblasti po JLS: u Nišu na politike zapošljavanja mladih, u Vranju na pitanja seksualnog i reproduktivnog zdravlja mladih, a u Subotici na kulturne politike i učešće mladih u kulturnom životu zajednice.

Na osnovu nalaza analize, biće izrađene ciljane preporuke za unapređenje DJP i institucionalizaciju učešća mladih u definisanim tematskim oblastima, primenom „youth policy lab“ metodologije, prilagođene specifičnom kontekstu svake pojedinačne JLS. Nakon sprovedene analitičke faze, Fondacija Centar za demokratiju će u svim obuhvaćenim JLS osmisliti i realizovati programe obuke za mlade, tematski prilagođene lokalnim prioritetima, uz istovremenu promociju i dalju operacionalizaciju „youth policy lab“ modela, prethodno razvijenog i testiranog u okviru RYDE projekta na nacionalnom i regionalnom nivou.

Mesto mladih u društvenoj strukturi i DJP u Republici Srbiji – kontekst

U Republici Srbiji, omladinska politika je u nadležnosti Ministarstva turizma i omladine (MTO), koje ima koordinacionu, razvojnu i normativnu ulogu u sistemskom uređenju, sprovođenju i unapređenju ove javne politike. MTO je nadležno za implementaciju nacionalne strategije za mlade i pratećih akcionih planova, uz međuresornu saradnju u oblastima od značaja za mlade (kultura, zapošljavanje, zdravlje). U okviru svojih nadležnosti, Ministarstvo podstiče participaciju mladih, podržava neformalno obrazovanje, savetodavne usluge (uključujući zapošljavanje i volontiranje), saraduje sa OCD i razvija lokalnu infrastrukturu kroz podršku kancelarijama za mlade, kao i mehanizme za korišćenje EU i donatorskih sredstava.

Mladi čine 16,8% ukupne populacije, dok izdvajanja za omladinsku politiku kroz budžet MTO iznose približno 0,03% godišnjeg budžeta Republike Srbije. Uprkos nominalnom rastu sredstava, relativno budžetsko učešće stagnira u poslednje četiri godine, što ukazuje na ograničen fiskalni prioritet ove politike.

Kada se radi o zapošljivosti mladih, **jedan od ključnih problema sa kojima se mladi suočavaju u Srbiji i dalje je nezaposlenost**, kako se ističe u Alternativnom izveštaju o potrebama mladih u Republici Srbiji Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS) iz 2025.¹ godine. Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, u februaru 2026. mladi uzrasta od 15 do 30 godina činili su 18,4%² nezaposlenih, što je nešto više nego u aprilu 2025.³ kada su mladi uzrasta od 15 do 30 godina činili 18,10% ukupno nezaposlenih (u

¹ Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2025, <https://koms.rs/wp-content/uploads/2025/08/Alternativni-izvestaj-2025.pdf>

² Nacionalna služba za zapošljavanje. Mesečni statistički bilten – februar 2026, br. 272. Beograd, 2026. <https://www.nsz.gov.rs/filemanager/Files/Dokumenta/Statisti%C4%8Dki%20bilteni/2026/Bilten%20NSZ%20-%20%20Februar%202026.pdf>

³ Nacionalna služba za zapošljavanje. Mesečni statistički bilten – april 2025, br. 272. Beograd, 2025, <https://www.nsz.gov.rs/filemanager/Files/Dokumenta/Statisti%C4%8Dki%20bilteni/2025/Bilten%20NSZ%20-%20April%202025.pdf>

odnosu na 18,63% godinu dana ranije). To znači da gotovo svaka peta nezaposlena osoba u zemlji pripada ovoj starosnoj grupi, te da je procenat nezaposlenih mladih stabilan sa malim oscilacijama. Ipak, ohrabruje podatak da je u odnosu na 2024. godinu nezaposlenost mladih smanjena za 10,75%, čime se nastavlja trend opadanja koji je prisutan još od 2014. godine.

Podaci takođe ukazuju na rodne razlike – među nezaposlenima je više mladih žena nego muškaraca, a taj jaz je posebno izražen u starosnoj grupi od 25 do 29 godina.

Prema podacima Evrostata, koji se navode u KOMS-ovom Alternativnom izveštaju, stopa mladih koji nisu zaposleni, niti su u procesu obrazovanja ili obuke (tzv. NEET) u Srbiji iznosila je 14,0% u prvom kvartalu 2023. godine, što predstavlja pad od 3,4 procentna poena u odnosu na 2022. godinu. U istoj starosnoj kategoriji (15-24 godine), stopa zaposlenosti bila je 23,4%, dok je stopa nezaposlenosti dostigla 24,9%. NEET stopa za ovu grupu iznosila je 11,4%.

Alternativni izveštaj Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS) pruža dodatni uvid u položaj zaposlenih mladih. Najveći broj njih ima standardne ugovore o radu, bilo na određeno ili neodređeno vreme. Pozitivan trend beleži se i kod smanjenja rada „na crno“, koji je opao sa 17% na 12%. Takođe, oko 42% mladih ima iskustvo rada preko omladinskih zadruga.

Kada je reč o usklađenosti obrazovanja i zaposlenja, situacija pokazuje blago poboljšanje. I dalje skoro polovina mladih (48%) radi poslove koji nisu u skladu sa njihovim obrazovanjem, ali je taj procenat značajno manji nego 2024. godine (61%). Dodatnih 17% ispitanika navodi da su delimično zaposleni u struci, dok 35% radi na poslovima za koje su se školovali – što je znatan porast u odnosu na prethodnu godinu (21%). **Uprkos određenim pozitivnim pomacima, i dalje je očigledan problem neusklađenosti između**

obrazovnog sistema i potreba tržišta rada, kao i nedovoljno efikasnih procesa profesionalne orijentacije mladih.

Analiza dokumenata javne politike

Politika unapređenja položaja mladih predstavlja integralni segment strateškog planiranja društvenog razvoja i javnih politika u Republici Srbiji. U tom kontekstu, uspostavljanje kontinuiranih, strukturisanih i inkluzivnih mehanizama komunikacije sa mladima, kao i njihovo aktivno učešće u javnom i političkom životu, predstavlja preduslov za donošenje informisanih odluka i izradu javnih politika zasnovanih na dokazima i realnim potrebama mladih.

Radi efikasne implementacije omladinske politike i postizanja održivog nivoa participacije mladih, neophodno je obezbediti koordinisanu i međusektorsku podršku kroz razvoj i sprovođenje ciljanih mera i programa u ključnim oblastima: socijalna i zdravstvena zaštita (uključujući reproduktivno zdravlje), zapošljavanje i samozapošljavanje mladih, kao i dostupnost kulturnih i obrazovnih sadržaja. Ovakav integrisani pristup doprinosi jačanju kapaciteta mladih za aktivno građanstvo, povećanju njihove uključenosti u procese donošenja odluka i unapređenju kvaliteta dijaloga u postupcima izrade i sprovođenja dokumenata javnih politika.

Republika Srbija ima formulisan zakonodavni okvir koji se tiče zapošljivosti mladih - *Zakon o mladima, Zakon o radu, Zakon o socijalnoj zaštiti*. Nadalje, tema zapošljivosti mladih važan je aspekt velikog broja nacionalnih strategija: *Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030 (SZM), Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine (SZ), Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine, Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine, Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2021. do 2030. godine, Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji*

za period od 2020. do 2024. godine. Pored navedenih nacionalnih dokumenata javnih politika, treća decenija dvadesetog veka period je donošenja i novih međunarodnih strategija, kako globalnih tako i evropskih, koje prema navodima *Strategije za mlade* imaju veliki uticaj na omladinsku politiku u našoj zemlji: *Strategija Evropske unije za mlade za period 2019-2027*⁴, *Strategija omladinskog sektora Saveta Evrope 2030*⁵, *Mladi 2030: Strategija Ujedinjenih nacija za mlade*⁶, *Agenda 2030 za održivi razvoj*⁷, *Sporazum o osnivanju Regionalne kancelarije za saradnju mladih*⁸ sa Statutom potpisan je 4. jula 2016. godine u Parizu na Samitu o Zapadnom Balkanu, *EU Strategija za Zapadni Balkan 2018*, odnosno strategija za „Verodostojnu perspektivu proširenja i pojačano angažovanje EU na Zapadnom Balkanu”⁹, *Podrška zapošljavanju mladih: most ka poslovima za naredne generacije* (Evropska komisija, jul 2020. godine)¹⁰ i *Deklaracija o omladinskom radu* (zajednički strateški dokument Saveta Evrope i Evropske komisije)¹¹, neizostavno *Program Erasmus*¹² jedan je od najvećih programa EU koji finansira projekte mobilnosti i saradnje u oblasti obrazovanja, obuka mladih i sporta.

⁴ Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019-2027, OJ C 456, 18.12.2018, p. 1–22 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>

⁵ Council of Europe youth sector strategy 2030, Resolution CM/Res (2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030 (Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020 at the 1365th meeting of the Ministers' Deputies) <https://rm.coe.int/0900001680998935>

⁶ Youth 2030: The United Nations Strategy on Youth, https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf

⁷ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1 General Assembly Distr.: General 21 October 2015, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

⁸ „Službeni glasnik RS - Međunarodni ugovori”, broj 4 od 30. maja 2017.

⁹ <https://europa.rs/strategija-za-zapadni-balkan-eu-zapocinjne-nove-vodece-inicijative-i-podrsku-za-region-vodjen-reformama/>

¹⁰ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1104\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1104(01)&from=EN)

¹¹ 5The 3rd European Youth Work Convention, https://www.eywc2020.eu/downloads/doctrine/WebforumVeranstaltungenWebsiteBundle:Media-file-54/EN_3rd%20EYWC_final%20Declaration.pdf

¹² <https://erasmusplus.rs/>

Jedinice lokalne samouprave u Republici Srbiji u skladu sa Zakonom o lokalnoj samoupravi imaju nadležnost da se bave omladinskom politikom. U članu 20. stav 15. nadležnosti JLS navodi se i to da: Jedinica lokalne samouprave obavlja i druge poslove od lokalnog značaja određene zakonom (npr. u oblastima odbrane, zaštite i spasavanja, zaštite od požara, **omladinske politike**, zoohigijene i dr.), kao i poslove od neposrednog interesa za građane u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom¹³.

Zakon o mladima predviđa nekoliko instrumenata lokalne omladinske politike¹⁴:

- Finansiranje lokalne omladinske politike i realizaciju Nacionalne strategije za mlade – NSM.
- Lokalne akcione planove za mlade – LAPM ili strategije prema Zakonu o planskom sistemu Republike Srbije.
- Savet za mlade jedinice lokalne samouprave.
- Kancelarije za mlade.
- Uključivanje udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza u sprovođenje lokalne omladinske politike.
- Osnivanje i rad klubova za mlade, omladinskih centara.

Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine¹⁵

Opšti cilj strategije je **unapređenje kvaliteta života mladih**, pri čemu se kao pokazatelji njegove ostvarenosti, a u vezi sa zapošljivošću mladih, navode smanjenje stope rizika od siromaštva, smanjenje stope mladih van radne snage, smanjenje stope nezaposlenosti i smanjenje stope NEET mladih. Među posebnim ciljevima izdvajaju se, između ostalog, cilj da je omladinski rad

¹³ Zakon o lokalnoj samoupravi, Sl. glasnik RS, br. 129/2007, 83/2014 – dr. zakon, 101/2016 – dr. zakon i 47/2018.

¹⁴ Zakon o mladima, Sl. glasnik RS, br. 50/2011, čl. 3.

¹⁵ Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine, <https://www.mto.gov.rs/extfile/sr/1813/Strategija%20za%20mlade%20u%20RS%20za%20period%20od%202023.%20do%202030.%20godine.pdf>

standardizovan u sistemu neformalnog obrazovanja i da se kontinuirano sprovodi (kao prvi), kao i cilj da mladi imaju ravnopravne mogućnosti i podsticaje da razvijaju svoje potencijale i kompetencije koje vode ka socijalnom i ekonomskom osamostaljivanju (kao četvrti poseban cilj).

Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine¹⁶

Definisani cilj Strategije zapošljavanja je uspostavljanje stabilnog i održivog rasta zaposlenosti zasnovanog na znanju i dostojanstvenom radu, ostvarivanje rasta kvalitetne zaposlenosti kroz međusektorske mere usmerene na unapređenje ponude rada i tražnje za radom, unapređenje položaja nezaposlenih lica na tržištu rada, kao i unapređenje institucionalnog okvira za politiku zapošljavanja, pri čemu se ovi ciljevi ostvaruju primenom niza međusobno povezanih mera. Merama se predviđa unapređenje uslova za razvoj kvalitetne radne snage i povećanje isplativosti i kvaliteta rada, zatim podsticanje kreiranja novih poslova i integrisanje korisnika usluga socijalne zaštite na tržište rada, kao i jačanje lokalne politike zapošljavanja, uz istovremenu realizaciju mera aktivne politike zapošljavanja i unapređenje njihovog sprovođenja kroz kreiranje novih instrumenata aktivne politike zapošljavanja, dok se posebna pažnja posvećuje unapređenju praćenja stanja i kretanja na tržištu rada, kao i sistema praćenja i vrednovanja ishoda i uticaja mera, **uz dodatno unapređenje položaja žena na tržištu rada, poboljšanje položaja mladih na tržištu rada sa posebnim naglaskom, kao i poboljšanje položaja nezaposlenih Roma i Romkinja,** dok se paralelno radi na unapređenju zakonodavnog okvira i jačanju kapaciteta nosilaca poslova zapošljavanja, uključujući unapređenje koordinisanog delovanja i dijaloga u oblasti politike zapošljavanja.

¹⁶ Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, https://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/15/15855_strategija_zaposljavanja_u_rs_2021-2026.pdf

Na njeno oblikovanje značajno su uticale i evropske inicijative, poput Garancije za mlade, Ekonomskog i investicionog plana za Zapadni Balkan, preporuka o kvalitetu radne prakse i Evropskog programa veština, sa ciljem unapređenja zapošljivosti, posebno mladih.

Demografski trendovi su nepovoljni po ekonomski razvoj. U periodu od 2011. do 2019. broj stanovnika radnog uzrasta smanjen je za oko 430.000, pri čemu značajan deo čine mladi (202.600).¹⁷

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, stopa nezaposlenosti je u opadanju, ali i dalje postoje strukturni problemi na tržištu rada. Neformalna zaposlenost je i dalje visoka, iako se beleži rast formalnog zapošljavanja. Istovremeno, raste udeo prekarnog rada, posebno kroz ugovore na određeno vreme i privremene i povremene poslove. Značajan broj zaposlenih suočava se sa uskraćenim radnim i socijalnim pravima, dok je četvrtina radno angažovanih izložena finansijskoj i materijalnoj nesigurnosti.

Omladina, odnosno mladi u Republici Srbiji, obuhvataju lica uzrasta od 15 do 30 godina, pri čemu globalne društvene promene doprinose fenomenu „produžene mladosti“ koji podrazumeva duže obrazovanje, kasniji ulazak na tržište rada i odloženo zasnivanje porodice, dok prema definiciji Međunarodne organizacije rada mladi obuhvataju užu starosnu grupu od 15 do 24 godine, što se koristi u Anketi o radnoj snazi radi međunarodne uporedivosti podataka. Sagledavanjem kretanja na tržištu rada u periodu 2015-2019. godine prema Anketi o radnoj snazi i Republičkom zavodu za statistiku, a kako je dalje navedeno u *Strategiji zapošljavanja*, može se uočiti određeno poboljšanje položaja mladih, jer je **zaposlenost porasla, aktivnost blago povećana, a nezaposlenost smanjena, dok je stopa neaktivnosti ostala visoka i iznosila 53% u 2019. godini**, što se delimično objašnjava činjenicom da su mladi u

¹⁷ Prekarna zaposlenost na tržištu rada Srbije, Fondacija Centar za demokratiju (2018)

obrazovanju manje prisutni na tržištu rada u poređenju sa vršnjacima iz EU (EU28: 43,4%). Istovremeno, učešće mladih u radnoj snazi je i dalje nisko po evropskim standardima, dok je stopa NEET mladih iznosila 18,9% u 2019. godini, što predstavlja smanjenje od 5,6% u odnosu na 2015. godinu i ukazuje da su mladi ili lakše dolazili do zaposlenja ili duže ostajali u obrazovnom sistemu, **pri čemu tranzicija od škole do prvog stabilnog ili zadovoljavajućeg posla traje u proseku oko 23,4 meseca**¹⁸. Stopa zaposlenosti mladih u 2019. godini iznosila je 36,9%, što je porast u odnosu na 30,2% u 2015. godini, dok je stopa nezaposlenosti opala sa 34,5% na 21,5%, pri čemu deo mladih i dalje ostaje u nestabilnim oblicima rada, pošto je među mladima (15-24) 48,4% bilo na ugovorima na određeno, 45,3% na neodređeno, a 6,4% na sezonskim i povremenim poslovima, dok je 24,3% mladih zaposlenih pripadalo mlađoj starosnoj grupi (15-24)¹⁹. **Pored toga, među mladima u Srbiji izražena je snažna namera i želja za iseljavanjem, pri čemu skoro 75% mladih (15-29) želi ili planira odlazak iz zemlje, što ih svrstava među najviše stope u regionu**²⁰. Nadalje, mlade žene su višestruko ranjiva grupa na tržištu rada, jer su 2015. godine imale stopu nezaposlenosti od 37,4%, veću za 5% u odnosu na mlade muškarce, iako se u periodu 2015-2019. godine njihov relativni položaj na tržištu rada u izvesnoj meri poboljšao.

Garancija za mlade za period od 2023. do 2026. godine²¹

Garancija za mlade predstavlja program usmeren na **smanjenje nezaposlenosti mladih kroz saradnju institucija i socijalnih partnera, sa ciljem da osobe do 30 godina starosti u kratkom vremenskom roku dobiju priliku za zaposlenje, nastavak obrazovanja ili praksu**. Iako su ekonomski

¹⁸ „Tranzicija na tržište rada mladih žena i muškaraca u Srbiji“ (2016.) https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/work-for-youth/publications/national-reports/WCMS_488799/lang-en/index.htm

¹⁹ Studija o položaju mladih u Srbiji, ETF (2020)

²⁰ Youth Studies Southeast Europe 2018/2019, (Popadić et al, 2019.) str. 10 <https://www.fes.de/en/youth-studies/>

²¹ <https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-rad-i-zaposljavanje/garancija-za-mlade>

pokazatelji u Srbiji relativno povoljni, položaj mladih na tržištu rada zahteva sistemski rešenja i uklanjanje prepreka za njihovo zapošljavanje.

Uvođenje *Garancije za mlade* predstavlja jednu od ključnih reformskih mera u oblasti politike zapošljavanja mladih, sa ciljem unapređenja njihove zapošljivosti i sprečavanja dugotrajne nezaposlenosti i socijalne isključenosti. Program je usmeren na mlade uzrasta od 15 do 29 godina koji nisu zaposleni, niti su u sistemu obrazovanja ili obuka (NEET), obezbeđujući im kvalitetnu i individualizovanu ponudu za zaposlenje, praksu ili dodatno osposobljavanje u roku od četiri meseca od ulaska u program. Od početka pilot-faze implementacije u Nišavskom, Sremskom i Rasinskom upravnom okrugu, programom je obuhvaćeno više od 13.000 mladih, dok je preko 6.000 korisnika dobilo konkretnu ponudu, pri čemu najveći udeo čine ishodi u vidu zasnivanja radnog odnosa²². Ovi rezultati ukazuju na relevantnost i operativnu efikasnost programa u odgovoru na izazove tranzicije mladih na tržište rada. Program se finansira iz budžeta Republike Srbije, uz godišnje izdvajanje od 200 miliona dinara od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, i sprovodi se u partnerstvu sa Nacionalnom službom za zapošljavanje, jedinicama lokalne samouprave i međunarodnim partnerima, uključujući evropske institucije. U skladu sa planiranom dinamikom javnih politika, predviđeno je proširenje programa na teritoriju cele Republike Srbije od 2027. godine, čime će se obezbediti ravnomeran pristup merama aktivne politike zapošljavanja mladih i unaprediti teritorijalna dostupnost usluga za mlade.

Ključne reforme i inicijative predviđene *Garancijom za mlade*:

1. Izmene i dopune relevantnih zakona i podzakonskih akata u oblasti obrazovanja

²² <https://www.minrzs.gov.rs/sr/aktuelnosti/obavestenja/potvrdjen-izvestaj-o-realizaciji-garancije-za-mlade-vise-od-6000-mladih-dobilo-posao>

2. Razvoj sistema karijernog vođenja i savetovanja (KViS)
3. Uspostavljanje zakonodavnog i institucionalnog okvira za dalji razvoj Nacionalnog sistema klasifikacije zanimanja (NSKZ)

Reformska agenda Republike Srbije – ljudski kapital

Reformska agenda Republike Srbije (Reformska agenda)²³, kao ključni deo Plana rasta EU za Zapadni Balkan, ima za cilj da ubrza reforme i približi Srbiju Evropskoj uniji kroz unapređenje ekonomije i društva. Fokus je na četiri glavne oblasti: **razvoj poslovnog okruženja, zelenu i digitalnu tranziciju, ljudski kapital i jačanje institucionalnih osnova**. Stabilan ekonomski rast potvrđuje 4,5 milijardi evra stranih direktnih investicija, koje dugoročno gledano doprinose većoj zaposlenosti i smanjenju siromaštva. Uprkos tome, Republika Srbija suočava se sa brojnim izazovima. U oblasti poslovnog okruženja prioritet Reformske agende predstavlja unapređenje transparentnosti, efikasnosti javnih finansija i stvaranje ravnopravnih uslova za sve, posebno za mala i srednja preduzeća, **što je dalje važno za rešavanje problema nezaposlenosti i „odliva mozгова“, odnosno emigracije mladih stručnjaka**. Digitalna i zelena tranzicija predstavljaju važan pravac tog razvoja. Digitalizacija je već prepoznata kao strateški prioritet, uz ulaganja u digitalne veštine, infrastrukturu i javne usluge. Iako Srbija prednjači u regionu po razvoju digitalnog društva, i dalje zaostaje za prosekom EU, naročito u nivou digitalnih veština građana i broju IT stručnjaka. Razvoj ljudskog kapitala i borba protiv organizovanog kriminala dodatno su istaknuti kao ključni stubovi reformi, sa ciljem stvaranja stabilnog, inkluzivnog i konkurentnog društva.

Reformska agenda, kada se radi o razvoju ljudskog kapitala usmerena je na dve ključne oblasti: **tržište rada i obrazovanje i veštine**. U oblasti tržišta rada, naglasak je na unapređenju *Garancije za mlade*, kako bi se mladima obezbedile

²³ https://media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/1%20reformska_agenda_rs_2024_2027.pdf

kvalitetne prilike za zapošljavanje, obrazovanje i obuku. **Posebna pažnja posvećuje se ranjivim grupama, poput mladih žena koje nisu zaposlene niti u sistemu obrazovanja, kao i manjinskih zajednica, uključujući Rome.**

U oblasti obrazovanja, cilj je unapređenje dostupnosti, kvaliteta i usklađenosti sa potrebama savremenog tržišta rada. To podrazumeva jačanje nastavnog kadra, modernizaciju nastave, razvoj infrastrukture i mere za sprečavanje odliva stručnjaka iz zemlje. Reforme imaju za cilj da mladima pruže kontinuiranu podršku kroz obrazovanje i karijeru, kako bi mogli da vode samostalan i ispunjen život i aktivno učestvuju u društvu. **Ključni princip je povezivanje različitih politika, aktera i generacija kroz pristup celoživotnog učenja, koji obuhvata i zaposlene i nezaposlene.**

Reformska agenda prepoznaje ranjive grupe kao aktivne učesnike društvenih promena, a ne samo korisnike podrške. Predviđeno je da obuhvata obrazovno-radni put (od ranog obrazovanja do razvoja veština tokom rada) uz jasno definisane ciljeve i praćenje prelazaka između različitih faza, čime se obezbeđuje sveobuhvatan pristup razvoju pojedinca.

DJP i organizacije mladih na lokalnom nivou posvećene zapošljavanju mladih

Kada se radi o DJP i LAP-ovima u JLS Niš, a koji se tiču zapošljivosti mladih, u ovoj jedinici lokalne samouprave postoje *Program zapošljavanja Grada Niša za period od 2024. do 2026. godine sa akcionim planom za njegovo sprovođenje* i poziv za učešće u izradi *Strategije za mlade grada Niša za period 2021-2026. godine i akcionog plana za njeno sprovođenje*, međutim navedena strategija nije izrađena²⁴, kao i *Odluka o pristupanju izradi Strategije za mlade Grada Niša za period 2027-2031. godine sa Akcionim planom za njeno sprovođenje*²⁵.

Podaci²⁶ o kretanjima na tržištu rada u Gradu Nišu pokazuju da je u 2024. godini registrovano 92.241 zaposleno lice prema mestu prebivališta, odnosno 91.093 prema mestu rada. **Ukupna stopa zaposlenosti iznosi 37%** u odnosu na ukupan broj stanovnika, što znači da je nešto više od jedne trećine populacije aktivno uključeno u formalne tokove rada, **s tim da radno sposobno stanovništvo (kategorija od 18 do 64 godine starosti) čini 62% ukupnog broja stanovnika, te je formalna uključenost na tržište rada relativno niska**. S druge strane, broj nezaposlenih iznosi 15.842, odnosno 64 nezaposlena na 1.000 stanovnika. Ipak, trend je kontinuirano smanjenje nezaposlenosti u periodu od 2022. do 2024. godine, što ukazuje na postepeno poboljšanje stanja na tržištu rada. Ovaj pozitivan trend prati i rast prosečnih zarada, koje su u 2024. godini dostigle 94.046 dinara, što predstavlja značajan nominalni porast u odnosu na prethodne godine. Polna struktura radne snage pokazuje relativno uravnotežen odnos, uz neke razlike. Žene su nešto brojnije i među zaposlenima

²⁴ <https://www.ni.rs/strategija-za-mlade-grad-nisa/>

²⁵ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/sad2026/NI_021_2026.htm

²⁶ Profil, januar 2026. za grad Niš, RZS: http://devinfo.stat.gov.rs/serbiaprofilelauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Grad%20Nis_EURSRB002002005001.pdf

i među nezaposlenima, dok muškarci imaju neznatno višu stopu zaposlenosti u odnosu na ukupan broj stanovnika. Posmatrano prema starosnim grupama, najveći udeo nezaposlenih čine lica uzrasta od 30 do 54 godine (55%), **dok mladi od 15 do 29 godina učestvuju sa 17%**. Stariji od 55 godina čine 28% nezaposlenih. Ovakva struktura ukazuje da **nezaposlenost nije isključivo problem mladih, već da značajno pogađa i srednju generaciju stanovništva.**

Prema podacima RZS-a²⁷, mladi uzrasta od 15 do 29 godina predstavljaju značajan, ali ne i dominantan deo stanovništva Grada Niša. Ukupan broj mladih čini oko 40.000, sa približno ujednačenom polnom strukturom. Ipak, u širem demografskom kontekstu primetan je proces starenja stanovništva, što ukazuje da se relativni udeo mladih postepeno smanjuje. Kada je reč o ekonomskom položaju, **mladi čine 17% ukupne nezaposlene populacije**, što ukazuje da je svaki šesti nezaposleni upravo iz ove starosne grupe. Ovaj podatak pokazuje da tranzicija mladih sa obrazovanja na tržište rada i dalje predstavlja izazov. U vezi sa time, obrazovni sistem u Nišu karakteriše **visok obuhvat u osnovnom obrazovanju**, gde više od 98% dece završava osnovnu školu. Međutim, u srednjem obrazovanju uočava se manji pad, jer je broj učenika koji završavaju školu niži u odnosu na ukupan broj upisanih. Iako je stopa odustajanja relativno niska (1,3%), ovaj disbalans ukazuje na potencijalne izazove u zadržavanju učenika ili nastavku školovanja. U pogledu digitalnih kompetencija, nešto više od polovine stanovništva starijeg od 15 godina je kompjuterski pismeno, dok značajan deo ima samo delimična znanja ili je digitalno nepismen. **Ovo ukazuje na potrebu za dodatnim ulaganjima u digitalnu pismenost mladih, posebno u kontekstu savremenog tržišta rada.**

Sveukupno, položaj mladih u Nišu karakteriše stabilna obrazovna struktura i umereno učešće u nezaposlenosti, ali i izraženi izazovi u oblasti

²⁷ Profil, 2026 za grad Niš, RZS: http://devinfo.stat.gov.rs/serbiaprofilelauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Grad%20Niš_EURSRB002002005001.pdf

zapošljavanja, demografskih kretanja i socijalne uključenosti. Ovi nalazi ukazuju na potrebu za integrisanim politikama koje bi podržale zapošljavanje mladih, unapređenje obrazovanja i jačanje socijalne podrške.

U okviru *Programa zapošljavanja Grada Niša za period od 2024. do 2026. godine sa akcionim planom za njegovo sprovođenje*, zasebno poglavlje posvećeno je zapošljivosti mladih. Takođe, **među prioritetima politike zapošljavanja Grada Niša za period od 2024. do 2026. godine, nalazi se i poboljšanje uslova za zapošljavanje mladih i smanjivanje njihove nezaposlenosti**, kao i poboljšanje uslova za zapošljavanje kategorija marginalnih i teže zapošljivih grupa, uz poštovanje principa rodne ravnopravnosti u realizaciji mera.

Program zapošljavanja Grada Niša za period od 2024. do 2026. godine predstavlja ključni lokalni instrument sprovođenja aktivne politike zapošljavanja, sa posebnim fokusom na unapređenje zapošljivosti različitih kategorija stanovništva, **uključujući i mlade kao jednu od prioriternih ciljnih grupa**. Analiza programa pokazuje da je pristup zapošljivosti mladih zasnovan na kombinaciji opštih mera aktivne politike zapošljavanja i specifično dizajniranih intervencija usmerenih na ovaj deo populacije.

U okviru opštih mera koje doprinose zapošljivosti, program predviđa **podršku samozapošljavanju, subvencije za zapošljavanje teže zapošljivih lica i realizaciju stručne prakse**. **Podrška samozapošljavanju** podrazumeva finansijsku i stručnu pomoć nezaposlenima u pokretanju sopstvenog biznisa, čime se podstiče preduzetništvo kao alternativni put ka tržištu rada. **Subvencije za zapošljavanje** usmerene su ka podsticanju poslodavaca da zapošljavaju lica iz ranjivih grupa. Sa druge strane, **stručna praksa** omogućava sticanje radnog iskustva i praktičnih znanja, što predstavlja jedan od ključnih preduslova za povećanje zapošljivosti. Efekti ovih mera prate se kroz indikatore kao što su broj

samozaposlenih, novozaposlenih i lica uključenih u programe obuke. Pored toga, program prepoznaje značaj **unapređenja veština, posebno u kontekstu digitalne transformacije tržišta rada. Strategijom su predviđene obuke i programi prekvalifikacije**, koji omogućavaju sticanje znanja u oblastima visoke tražnje, kao što su informacione tehnologije i digitalni poslovi. Ove mere imaju poseban značaj za mlade, koji često ulaze na tržište rada bez adekvatnih praktičnih i tehničkih kompetencija.

Kada je reč o specifičnim merama usmerenim na mlade, program izdvaja meru „**Poboljšanje položaja mladih na lokalnom tržištu rada**“, koja ima za cilj sistemsko unapređenje njihove integracije u ekonomske tokove. Ključni instrument u okviru ove mere predstavlja program *Garancija za mlade*, koji je usmeren na mlade koji nisu zaposleni, niti su u sistemu obrazovanja ili obuke (NEET). Ovaj program obuhvata više faza: mapiranje i identifikaciju mladih, preko njihove aktivacije i pripreme, do obezbeđivanja konkretne ponude za zaposlenje, nastavak obrazovanja ili uključivanje u obuke (neka od NEET opcija). Uspešnost programa meri se brojem mladih uključenih u intervencije, što ukazuje na njegov obuhvat i potencijalni uticaj. Program kombinuje mere usmerene na sticanje radnog iskustva, razvoja veština relevantnih za tržište rada, podsticanja zapošljavanja kroz finansijske mehanizme, i ciljane programe za ranjive kategorije mladih.

Više od 4.600 nezaposlenih mladih do 30 godina učestvovalo je tokom 2025. godine u pilot projektu *Garancija za mlade*, od kojih je gotovo 89% nakon učešća u programu uspelo da pronađe zaposlenje, što ukazuje na visoku efikasnost ovog modela aktivne politike zapošljavanja. Pilot projekat se sprovodio u filijalama Nacionalne službe za zapošljavanje u Nišu, Sremskoj Mitrovici i Kruševcu, pri čemu je poseban naglasak stavljen na brže uključivanje mladih na tržište rada kroz individualizovanu podršku, obuke i posredovanje pri zapošljavanju. Na Regionalnoj konferenciji *Garancija za*

mlade, održanoj u Nišu, istaknuto je da se Nišavski okrug pokazao kao najuspešniji u realizaciji ovog programa, što dodatno potvrđuje značaj lokalne implementacije mera usmerenih ka povećanju zapošljivosti mladih i njihovoj bržoj integraciji u svet rada²⁸.

U 2026. godini nastavljeno je sprovođenje programa Garancija za mlade kroz raspisivanje seta javnih poziva za realizaciju aktivnih mera politike zapošljavanja, u nadležnosti filijala Nacionalne službe za zapošljavanje u Nišu, Sremskoj Mitrovici i Kruševcu. Ovim paketom mera obuhvaćeni su instrumenti usmereni na unapređenje zapošljivosti, sticanje radnog iskustva i podsticanje održive integracije mladih na tržište rada. Konkretno, raspisani su javni pozivi za realizaciju mera stručne prakse i sticanja praktičnih znanja za nezaposlene uključene u program *Garancija za mlade*, kao i za sprovođenje pripravništva za mlade sa srednjim i visokim obrazovanjem. Dodatno, program obuhvata i finansijske instrumente podrške, uključujući subvencije za samozapošljavanje nezaposlenih lica, subvencije zarade za osobe sa invaliditetom bez radnog iskustva, kao i subvencije poslodavcima za zapošljavanje teže zapošljivih kategorija mladih. Takođe, predviđen je i javni poziv za učešće u finansiranju obuka na zahtev poslodavca, u cilju usklađivanja kompetencija mladih sa potrebama tržišta rada. Ovaj integrisani paket mera predstavlja operativni okvir za implementaciju *Garancije za mlade* na lokalnom nivou, sa ciljem povećanja zapošljivosti, smanjenja nezaposlenosti mladih i njihove efikasnije tranzicije iz sistema obrazovanja na tržište rada.

U *Programu zapošljavanja Grada Niša za period od 2024. do 2026. godine sa akcionim planom za njegovo sprovođenje* navodi se da se smanjuje udeo mladih na evidenciji NSZ (mladi čine 19,6% registrovane nezaposlenosti u 2022. godini)

²⁸ <https://www.ni.rs/vise-od-4-600-mladih-u-nisu-proslo-kroz-program-garancija-za-mlade/>

i raste udeo starijih od 50 godina (stariji čine 38,6% registrovane nezaposlenosti u 2022. godini).

Kako se navodi u *Programu zapošljavanja Grada Niša za period od 2024. do 2026. godine sa akcionim planom za njegovo sprovođenje*, tokom 2021. godine u mere aktivne politike zapošljavanja uključeno je 243 nezaposlenih lica (125 žena), i to:

- **pripravništvo za nezaposlene sa srednjim obrazovanjem** - 4 lica (3 žene), od kojih su **3 lica iz kategorije mladih**, 1 lice romske nacionalnosti i 1 radno sposobni korisnik NSP;
- **stručna praksa** - 28 lica (20 žena), a **23 lica su iz kategorije mladih**;
- **subvencija za samozapošljavanje** - 90 lica (37 žena), od kojih je **24 iz kategorije mladih**, 38 lica romske nacionalnosti, 10 lica bez završene srednje škole, 20 lica starije od 50 godina, 6 lica iz kategorije viška zaposlenih, 10 korisnika NSP;
- **subvencija za zapošljavanje nezaposlenih lica iz kategorije teže zapošljivih** - 95 lica (54 žena), od kojih je **27 iz kategorije mladih**, 8 osoba sa invaliditetom, 43 lica starijih od 50 godina, 10 lica bez završene srednje škole, 5 korisnika novčane socijalne pomoći, 2 lica romske nacionalnosti;
- **javni radovi za osobe sa invaliditetom** - 26 lica (11 žena).

U istom dokumentu, navedeno je da je tokom 2022. godine u mere aktivne politike zapošljavanja uključeno 121 nezaposleno lice (75 žena), i to:

- **subvencija za samozapošljavanje** - 49 lica (27 žena), od kojih je **20 iz kategorije mladih**, 23 lica romske nacionalnosti, 4 lica bez završene srednje škole, 2 lica starije od 50 godina, 4 lica iz kategorije viška zaposlenih, 7 korisnika novčane socijalne pomoći;
- **subvencija za zapošljavanje nezaposlenih lica iz kategorije teže zapošljivih** - 72 lica (48 žena), od kojih je **26 iz kategorije mladih**, 6

osoba sa invaliditetom, 5 lica romske nacionalnosti, 8 lice bez završene osnovne škole, 26 lica starijih od 50 godina.

Iz priloženog se jasno vidi da je broj mera za smanjenje nezaposlenosti značajno umanjen. Takođe, vredi primetiti da manji broj opcija za pospešivanje zapošljivosti nije srazmeran smanjenom broju korisnika usluge ili programa. **Ipak, uočljivo je da veliki deo mera nije isključivo usmeren na mlade, već se oni pojavljuju kao deo širih kategorija korisnika.** To ukazuje na potrebu za daljim jačanjem specifično targetiranih mera koje bi direktnije odgovorile na izazove tranzicije mladih iz obrazovanja u svet rada.

Kancelarija za mlade Grada Niša aktivno je institucionalno telo koje svoje delovanje i informacije o aktivnostima pretežno komunicira putem društvene mreže Facebook, a u okviru svojih programa **sprovodi redovne aktivnosti usmerene na stručno usavršavanje i razvoj kompetencija mladih, među kojima se izdvajaju radionice pisanja projekata, digitalnog marketinga i kulinarstva.** Pored edukativnih radionica, Kancelarija za mlade učestvuje i u realizaciji projekata koji imaju za cilj unapređenje položaja mladih, **organizuje predstavljanja projekata i informativne sesije, pri čemu posebno razvija svest o značaju ekonomskog osnaživanja mladih.** Takođe, Kancelarija ostvaruje aktivnu saradnju sa organizacijama civilnog društva (OCD), a krajem 2025. godine raspisala je i javni poziv za potpisivanje memoranduma o saradnji radi daljeg unapređenja svog rada i jačanja partnerske mreže. U okviru međusektorske saradnje, Kancelarija za mlade saraduje i sa srednjim i osnovnim školama, kao i sa različitim udruženjima građana, uključujući i Udruženje „Klub za zapošljavanje Roma”, sa kojim je realizovala radionicu „Putevima mladih Roma i neroma”. Analizom komunikacionih kanala Kancelarije za mlade Grada Niša može se zaključiti da je njen programski i strateški fokus primarno usmeren na unapređenje

zapošljivosti mladih i podizanje njihovih stručnih i profesionalnih kompetencija.

Civilni sektor u Nišu karakteriše prisustvo organizacija sa razvijenim programskim kapacitetima u oblasti omladinske politike, zapošljivosti i društvene inkluzije. Jedan od relevantnih aktera je „**Klub za osnaživanje mladih 018**“ (KOM18), osnovan 2007. godine kao nestranačko, nevladino i neprofitno udruženje građana. Organizacija deluje u oblasti unapređenja položaja mladih kroz programe usmerene na razvoj njihovih kapaciteta, promociju ljudskih prava (posebno prava mladih, dece i žena), interkulturalnosti, neformalnog obrazovanja, mobilnosti, evropskih integracija, kulture (sa fokusom na uličnu kulturu), kao i inkluzije mladih iz marginalizovanih grupa, zdravih stilova života, ekonomskog osnaživanja, zaštite životne sredine i podsticanja aktivne participacije i volonterizma. KOM18 je partner na međunarodnom projektu „Empowering Youth for Equal Success“ (EYES), koji realizuje organizacija Youth European Society (Bugarska) u saradnji sa partnerima iz Srbije, Italije, Rumunije i Grčke. **Projekat ima za cilj unapređenje zapošljivosti mladih, sa posebnim fokusom na NEET populaciju i ranjive grupe (mlade žene, pripadnike manjinskih zajednica i mlade iz ruralnih područja), kroz razvoj veština, znanja i pristupa resursima relevantnim za tržište rada. Istovremeno, projekat je usmeren na jačanje kapaciteta omladinskih radnika i organizacija, podsticanje međusektorske saradnje i zagovaranje unapređenja politika zapošljavanja na osnovu empirijskih nalaza.** U okviru projekta predviđeno je i uspostavljanje lokalnih inovacionih hub-ova u partnerskim zajednicama, kao mehanizma održivosti. Aktivnosti se realizuju kroz radne pakete koji obuhvataju upravljanje projektom, istraživanje, izgradnju kapaciteta i komunikaciju i zagovaranje, primenom metodologije neformalnog obrazovanja

i učenja zasnovanog na praksi. Projekat se sprovodi u periodu od 24 meseca (01.09.2025-31.08.2027) i finansiran je sredstvima Evropske unije.

Pored organizacija civilnog društva, u lokalnom ekosistemu podrške zapošljavanju mladih značajnu ulogu imaju i institucionalni mehanizmi. U tom kontekstu, u Nišu je 2022. godine uspostavljen **Job Info Centar**, kao operativna platforma za povezivanje mladih i nezaposlenih lica sa poslodavcima, sa ciljem unapređenja informisanosti, zapošljivosti i pristupa tržištu rada.

Zaključak i preporuke

Zapošljivost mladih predstavlja jedan od ključnih prioriteta NSM, imajući u vidu dugogodišnje izazove na tržištu rada u Republici Srbiji. Iako je zabeležen pad stope nezaposlenosti mladih, ona je i dalje značajno viša u odnosu na opštu populaciju i prosek Evropske unije. Pored toga, izražen je i problem neaktivnosti mladih, kao i njihova otežana finansijska i stambena samostalnost, što ukazuje na strukturne prepreke u procesu njihove tranzicije ka samostalnom životu. Nacionalni DJP naglašavaju potrebu za unapređenjem zapošljivosti kroz razvoj kompetencija usklađenih sa potrebama tržišta rada, podsticanje preduzetništva i jačanje sistema karijernog vođenja i savetovanja.

Na lokalnom nivou, Grad Niš prepoznaje značaj ovog problema kroz *Program zapošljavanja za period od 2024. do 2026. godine*, u kojem je zapošljivost mladih definisana kao jedan od prioriteta. Iako podaci ukazuju na smanjenje učešća mladih u ukupnoj nezaposlenosti, uočava se i pad obuhvata mera aktivne politike zapošljavanja u 2022. godini u odnosu na 2021, što može ograničiti njihov efekat. Programi poput subvencija za samozapošljavanje, stručne prakse i podrške teže zapošljivim kategorijama uključuju mlade, ali u relativno ograničenom obimu. To može dovesti do situacije u kojoj mladi, usled konkurencije sa drugim grupama (npr. dugoročno nezaposleni ili teže zapošljivi), ne ostvaruju adekvatan nivo podrške. Na taj način se relativizuje stvarni prioritet koji im je formalno dodeljen. U Nišu se izdvaja inicijativa *Garancija za mlade*, koja ima za cilj da mladima do 30 godina obezbedi zaposlenje, praksu ili nastavak obrazovanja u kratkom roku, čime se olakšava njihova integracija na tržište rada. Ipak, ukupno posmatrano, neophodno je dodatno jačanje i proširenje postojećih mera kako bi se adekvatno odgovorilo na potrebe mladih u ovoj oblasti.

Analiza dokumenata javnih politika i lokalnih akcionih planova u Gradu Nišu ukazuje na postojanje normativnog i programskog okvira za unapređenje zapošljivosti mladih, ali i na određene strukturne nedostatke u njegovoj doslednoj operacionalizaciji. Iako su identifikovani pozitivni trendovi na tržištu rada (smanjenje nezaposlenosti i rast zarada), kao i relevantni instrumenti poput *Programa zapošljavanja* i *Garancije za mlade*, uočavaju se izazovi u pogledu strateške usklađenosti, fokusiranosti mera i kontinuiteta intervencija usmerenih ka mladima. U tom kontekstu, formulisane su sledeće preporuke:

1. **Uspostavljanje i usvajanje sveobuhvatnog strateškog okvira za mlade na lokalnom nivou:** definisati jasne ciljeve, mere, indikatore učinka i mehanizme praćenja i evaluacije, uz integraciju oblasti zapošljavanja, obrazovanja, socijalne zaštite i aktivne participacije mladih.
2. **Jačanje ciljanih mera za zapošljivost mladih, posebno u tranziciji obrazovanje-tržište rada:** postojeće programe zapošljavanja treba dodatno unaprediti kroz razvoj specifično targetiranih mera usmerenih isključivo na mlade, posebno NEET populaciju. To podrazumeva proširenje obuhvata i diverzifikaciju mera (stručna praksa, pripravništvo, dualni modeli učenja, digitalne i zelene veštine), kao i njihovo bolje usklađivanje sa potrebama lokalnog tržišta rada, uz kontinuirano praćenje ishoda zapošljavanja.
3. **Unapređenje međusektorske saradnje i lokalnog ekosistema podrške mladima:** Potrebno je dodatno institucionalizovati saradnju između JLS, Nacionalne službe za zapošljavanje, obrazovnih institucija, kancelarija za mlade i organizacija civilnog društva, u cilju stvaranja integrisanog sistema podrške zapošljivosti mladih. U tom smislu, treba ojačati ulogu postojećih mehanizama i razvijati lokalne partnerske modele koji

omogućavaju koordinisano planiranje, implementaciju i evaluaciju mera zasnovanih na potrebama mladih.

SUBOTICA

Dokumenti javne politike:

Kulturne politike i učešće mladih u kulturnom životu zajednice

Ovaj materijal objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovorna je isključivo Fondacija Centar za demokratiju i ona ne odražava nužno stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

Lista skraćenica.....	3
Uvod.....	4
Mesto mladih u društvenoj strukturi i politikama u Republici Srbiji – kontekst.....	6
Analiza dokumenata javne politike.....	8
DJP na nacionalnom nivou u vezi sa mladima i kulturom.....	10
Strategija razvoja kulture Republike Srbije od 2020. do 2029. godine.	10
Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine.....	11
DJP na pokrajinskom nivou u vezi sa mladima i kulturom.....	12
Akcioni plan politike za mlade u AP Vojvodini za period od 2023. do 2025. godine.....	12
DJP na lokalnom nivou u vezi sa kulturnom politikom za mlade.....	13
Zaključak i preporuke.....	20

Lista skraćenica

JLS - jedinica lokalne samouprave

DJP - dokument javne politike

NSZ - Nacionalna služba za zapošljavanje

EU - Evropska unija

OCD - organizacija civilnog društva

KOMS - Krovna organizacija mladih Srbije

SZM - Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine.

KZM - Kancelarija za mlade

Uvod

Glavni cilj projekta „Tvoj grad – tvoja reč“ jeste doprinos održivom unapređenju procesa odlučivanja i izrade, sprovođenja i evaluacije javnih politika u Republici Srbiji, kroz uspostavljanje strukturisanog, inkluzivnog i dugoročnog mehanizma učešća mladih i organizacija civilnog društva (OCD) na lokalnom nivou, u skladu sa relevantnim evropskim vrednostima, standardima i dobrim praksama participativne demokratije. Projekat je usmeren na unapređenje participativne demokratije i osnaživanje aktivne uloge mladih u procesima javnog odlučivanja koji neposredno utiču na njihov položaj, uz paralelno jačanje kapaciteta jedinica lokalne samouprave (JLS) i nadležnih institucija za primenu inkluzivnih, transparentnih i na odgovornosti zasnovanih pristupa kreiranju javnih politika.

Radi ostvarenja opšteg cilja, projekat je strukturiran kroz tri specifična (posebna) cilja:

1. Prvi specifični cilj odnosi se na unapređenje kapaciteta najmanje 90 mladih i 20 OCD za aktivno, informisano i efektivno učešće u procesima izrade, praćenja i evaluacije javnih politika, kroz razvoj znanja, veština i kompetencija, kao i kroz podsticanje međusektorske saradnje između mladih, OCD i institucija.
2. Drugi specifični cilj podrazumeva izradu najmanje devet konkretnih, na dokazima zasnovanih preporuka javnih politika, kroz primenu metodologije „youth policy lab“, kao i obezbeđivanje njihovog formalnog razmatranja i delimičnog usvajanja u najmanje tri jedinice lokalne samouprave.
3. Treći specifični cilj usmeren je na povećanje uticaja, vidljivosti i prepoznatljivosti mladih i OCD u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou, kroz njihovo aktivno učešće u „youth policy lab“

procesima, sprovođenje javnih kampanja i uspostavljanje kontinuirane saradnje sa relevantnim javnim institucijama.

U okviru projektnih aktivnosti predviđeno je sprovođenje sveobuhvatne analize postojećih razvojnih planova i drugih relevantnih dokumenata javnih politika (DJP) u tri jedinice lokalne samouprave: Niš, Vranje i Subotica. **Cilj analize jeste identifikacija, mapiranje i evaluacija postojećih mera i aktivnosti usmerenih na mlade, uz procenu njihove relevantnosti, međusobne usklađenosti (horizontalne i vertikalne), kao i potencijalnog i ostvarenog uticaja na unapređenje položaja mladih.** Poseban analitički fokus usmeren je na prioritetne tematske oblasti po JLS: u Nišu na politike zapošljavanja mladih, u Vranju na pitanja seksualnog i reproduktivnog zdravlja mladih, a u Subotici na kulturne politike i učešće mladih u kulturnom životu zajednice.

Na osnovu nalaza analize, biće izrađene ciljane preporuke za unapređenje DJP i institucionalizaciju učešća mladih u definisanim tematskim oblastima, primenom „youth policy lab“ metodologije, prilagođene specifičnom kontekstu svake pojedinačne JLS. Nakon sprovedene analitičke faze, Fondacija Centar za demokratiju će u svim obuhvaćenim JLS osmisliti i realizovati programe obuke za mlade, tematski prilagođene lokalnim prioritetima, uz istovremenu promociju i dalju operacionalizaciju „youth policy lab“ modela, prethodno razvijenog i testiranog u okviru RYDE projekta na nacionalnom i regionalnom nivou.

Mesto mladih u društvenoj strukturi i politikama u Republici Srbiji – kontekst

U Republici Srbiji, omladinska politika je u nadležnosti Ministarstva turizma i omladine (MTO), koje ima koordinacionu, razvojnu i normativnu ulogu u sistemskom uređenju, sprovođenju i unapređenju ove javne politike. MTO je nadležno za implementaciju nacionalne strategije za mlade i pratećih akcionih planova, uz međuresornu saradnju u oblastima od značaja za mlade (kultura, zapošljavanje, zdravlje). U okviru svojih nadležnosti, Ministarstvo podstiče participaciju mladih, podržava neformalno obrazovanje, savetodavne usluge (uključujući zapošljavanje i volontiranje), saraduje sa OCD i razvija lokalnu infrastrukturu kroz podršku kancelarijama za mlade, kao i mehanizme za korišćenje EU i donatorskih sredstava.

Mladi čine 16,8% ukupne populacije, dok izdvajanja za omladinsku politiku kroz budžet MTO iznose približno 0,03% godišnjeg budžeta Republike Srbije. Uprkos nominalnom rastu sredstava, relativno budžetsko učešće stagnira u poslednje četiri godine, što ukazuje na ograničen fiskalni prioritet ove politike.

Krovna organizacija mladih Srbije (KOMS) je u svom Alternativnom izveštaju o potrebama mladih u Republici Srbiji uporedila prethodnu *Nacionalnu strategiju 2015-2025* sa aktuelnom *Strategijom za mlade 2023-2030*, zaključivši da između dve strategije postoje značajne razlike. Naime u Alternativnom izveštaju se navodi da *u poređenju sa Nacionalnom strategijom 2015-2025, Strategija 2023-2030. pridaje veću pažnju omladinskom radu i sprovođenju omladinske politike na nivou jedinica lokalne samouprave. Oblasti na koje se obe strategije fokusiraju jesu aktivno učešće mladih, sticanje kvalifikacija, bezbednost i zdravlje, dok nova strategija ne uključuje oblasti informisanja i učešća mladih u kreiranju*

kulturnih sadržaja, koje se navode u prethodnoj¹. Samim tim, oblasti kulture nije posvećena adekvatna pažnja, što predstavlja ozbiljan propust, imajući u vidu njen ključni značaj za razvoj i učvršćivanje demokratskih vrednosti, kritičkog mišljenja i tolerancije, kao i za podsticanje različitosti i kreativnog stvaralaštva.

Istraživanje položaja i potreba mladih u Republici Srbiji² pokazalo je da više od polovine mladih (60%) navodi da u njihovoj lokalnoj zajednici postoji javni prostor namenjen provođenju slobodnog vremena (poput omladinskih klubova, domova kulture, kulturnih i sportskih centara ili teretana na otvorenom). **Međutim, samo 13% mladih smatra da su ti prostori dovoljni, dok čak 47% procenjuje da postojeći kapaciteti nisu adekvatni, te da ne zadovoljavaju njihove potrebe.** Gotovo četvrtina mladih (22%) ističe da u njihovoj sredini uopšte ne postoje ovakvi prostori, dok 18% nije sigurno da li oni postoje, što može ukazivati na nedovoljnu informisanost i konzumiranje kulturnih sadržaja alternativnim ili komercijalnim putem. U odnosu na prethodni period od pet godina, primetan je porast udela mladih koji smatraju da postojeći prostori nisu dovoljni, kao i onih koji navode da takvi prostori uopšte ne postoje. Ustanove kulture treba da omoguće pristup kulturnim sadržajima svima, te se zaključuje da je kultura kao javno dobro, neophodno za podsticanje blagostanja zajednice, zanemarena.

¹ Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u republici Srbiji, 2025: 22, KOMS, <https://koms.rs/wp-content/uploads/2025/08/Alternativni-izvestaj-2025.pdf>

² Istraživanje položaja i potreba mladih u Republici Srbiji, Ninamedia, (2021), str. 256.

Analiza dokumenata javne politike

Politika unapređenja položaja mladih važan je deo strateškog promišljanja i planiranja razvoja društva. U skladu sa time, komunikacija sa mladima i njihovo aktivno uključivanje u društveni život, a samim tim i političku realnost je neophodnost, kako bi se donosile informisane odluke i kreirale politike zasnovane na stvarnim potrebama mladih. Radi ostvarivanja ciljeva omladinskih politika, odnosno postizanja željenog stepena uključenosti mladih u društveni život zajednice, potrebno je obezbediti neophodnu potporu u vidu socijalne i zdravstvene nege za mlade, programa reproduktivnog zdravlja, programa zapošljavanja i samozapošljavanja namenjenih mladima, kao i kulturnog programa i obrazovne baze namenjene za kreiranje generacija mladih zainteresovanih za javni život svoje zajednice, čime bi se povećala ukupna uključenost mladih u društveni i politički život Republike Srbije i pospešio dijalog sa mladima prilikom izrade dokumenata javnih politika.

Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu (PSSO) predstavlja najviši organ vlasti u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini nadležan za pitanja mladih. U okviru svojih nadležnosti, obavlja poslove pokrajinske uprave u oblasti sporta i omladine, u skladu sa zakonom i Statutom AP Vojvodine, uključujući pripremu akata za Skupštinu i pokrajinsku vladu kojima se uređuju pitanja od pokrajinskog značaja u sportu, fizičkoj kulturi i oblastima relevantnim za mlade. Sekretarijat aktivno prati i podržava rad udruženja mladih i organizacija za mlade, njihovih saveza, kao i lokalnih kancelarija za mlade. Takođe, osniva i koordinira rad Saveta za mlade AP Vojvodine u skladu sa zakonom, priprema programe i predlaže mere za unapređenje položaja mladih u skladu sa akcionim planom omladinske politike, te pruža podršku projektima od značaja za mlade. U njegovu nadležnost spada i predlaganje ustanovljavanja

nagrada u oblasti sporta i omladine, nagrađivanje sportista za postignute rezultate, dodela stipendija perspektivnim sportistima, kao i podrška darovitoj i uspešnoj deci i omladini kroz kontinuirani razvoj. Omladinska politika na pokrajinskom nivou sprovodi se na osnovu *Akcionog plana politike za mlade u AP Vojvodini za period od 2023. do 2025. godine*³.

Republika Srbija ima formulisan zakonodavni okvir koji se tiče mladih i kulture – *Zakon o mladima*⁴ i *Zakon o kulturi*⁵. Nadalje, tema kulture i mladih jedan je od aspekata nacionalnih strategija namenjenih mladima: *Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030*⁶ (SZM).

Jedinice lokalne samouprave u Republici Srbiji u skladu sa *Zakonom o lokalnoj samoupravi*⁷ imaju nadležnost da se bave omladinskom politikom. U članu 20 stav 15. nadležnosti JLS navodi se i to da: Jedinica lokalne samouprave obavlja i druge poslove od lokalnog značaja određene zakonom (npr. u oblastima odbrane, zaštite i spasavanja, zaštite od požara, **omladinske politike**, zoohigijene i dr.), kao i poslove od neposrednog interesa za građane u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom⁸.

Zakon o mladima predviđa nekoliko instrumenata lokalne omladinske politike⁹:

- Finansiranje lokalne omladinske politike i realizaciju Nacionalne strategije za mlade – NSM.
- Lokalne akcione planove za mlade – LAPM ili strategije prema Zakonu o planskom sistemu Republike Srbije.

³ Akcioni plan politike za mlade u AP Vojvodini za period od 2023. do 2025. godine <https://sio.vojvodina.gov.rs/wp-content/uploads/2023/12/APV-LAP.pdf>

⁴ "Službeni glasnik RS", br. 50 od 8. jula 2011, 116 od 22. oktobra 2022.

⁵ "Službeni glasnik RS", br. 72 od 3. septembra 2009, 13 od 19. februara 2016, 30 od 23. marta 2016 - ispravke, 6 od 24. januara 2020, 47 od 10. maja 2021, 78 od 3. avgusta 2021, 76 od 7. septembra 2023.

⁶ "Službeni glasnik RS", broj 9 od 8. februara 2023.

⁷ "Službeni glasnik RS", br. 129 od 29. decembra 2007, 83 od 5. avgusta 2014 - dr. zakon, 101 od 16. decembra 2016 - dr. zakon, 47 od 20. juna 2018, 111 od 25. novembra 2021.

⁸ Zakon o lokalnoj samoupravi, Sl. glasnik RS, br. 129/2007, 83/2014 – dr. zakon, 101/2016 – dr. zakon i 47/2018.

⁹ Zakon o mladima, Sl. glasnik RS, br. 50/2011, čl. 3.

- Savet za mlade jedinice lokalne samouprave.
- **Kancelarije za mlade.**
- Uključivanje udruženja mladih, udruženja za mlade i njihovih saveza u sprovođenje lokalne omladinske politike.
- **Osnivanje i rad klubova za mlade, omladinskih centara.**

DJP na nacionalnom nivou u vezi sa mladima i kulturom

Strategija razvoja kulture Republike Srbije od 2020. do 2029. godine

Strategija razvoja kulture Republike Srbije za period od 2020. do 2029. godine ima jedan opšti cilj i više posebnih ciljeva. Osnovna ideja je da **kultura dobije važnije mesto u životu građana**. Da bi se to postiglo, predviđeno je unapređenje zakona i institucija u kulturi, bolje finansiranje, ulaganje u kulturne ustanove i zaštitu nasleđa, razvoj kulturne produkcije i veće uključivanje građana u kulturni život. Takođe, važni ciljevi su jačanje međunarodne saradnje i digitalizacija u kulturi. Međutim, iako je predviđeno bolje finansiranje, budžet se nije značajno povećao i za kulturu se godinama unazad izdvaja manje od 1% budžeta Republike Srbije.

Pitanje multikulturalnosti nije izdvojeno kao poseban cilj, ali je prisutno kroz celu strategiju. Naglašava se značaj kulturne raznolikosti, poštovanja različitih identiteta i uključivanja svih građana, uključujući nacionalne manjine i osetljive grupe. Kultura se posmatra kao prostor dijaloga i međusobnog razumevanja, kao važan resurs negovanja i poštovanja ljudskih prava.

Kada su u pitanju mladi, strategija ne predviđa poseban program samo za njih, ali ih uključuje kroz različite mere. Postoje navedeni programi namenjeni deci i mladima, kao što su radionice, edukativni sadržaji, organizovane posete kulturnim institucijama u svrhu negovanja kulturnog nasleđa i podrška njihovom stvaralaštvu. Ideja je da se mladi od ranog uzrasta

uključuje u kulturu i razvijaju navike učešća u kulturnom životu, iako ovi programi nisu objedinjeni u jednu posebnu celinu, niti postoje jasni koraci kako bi se to postiglo, osim kroz fakultativne posete sa školama.

Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine¹⁰

U okviru Strategije za mlade u Republici Srbiji od 2023. do 2030. godine, kultura se posmatra kao važan segment razvoja mladih, ne samo u smislu očuvanja kulturnih vrednosti, već i kao prostor za kreativno izražavanje, participaciju i društveno uključivanje. Programi vezani za kulturu usmereni su na stvaranje uslova u kojima mladi mogu aktivno da učestvuju u kulturnom životu, razvijaju svoje talente i doprinose zajednici.

Normativni okvir, pre svega *Zakon o kulturi*, prepoznaje potrebu za sistemskom podrškom mladima u ovoj oblasti. Poseban akcenat stavljen je na podsticanje umetničkog stvaralaštva, kako profesionalnog tako i amaterskog, kao i na razvoj kreativnih industrija. Time se kultura ne tretira samo kao oblast slobodnog vremena, već i kao potencijalni prostor za profesionalni razvoj i zapošljavanje mladih. Istovremeno, naglašava se važnost uključivanja osetljivih grupa, čime kultura naglašava inkluzivnu dimenziju.

Obrazovni sistem ima značajnu ulogu u približavanju kulture mladima. Kroz školske programe predviđene su različite kulturne aktivnosti, sekcije i saradnja sa lokalnim institucijama, što omogućava učenicima da se još tokom školovanja uključe u kulturni život. Ove aktivnosti doprinose razvoju kreativnosti, kritičkog mišljenja i socijalnih veština, ali i stvaranju navika aktivnog učešća u kulturi. **Na visokoškolskom nivou i u širem omladinskom sektoru, važnu ulogu imaju studentske i omladinske organizacije. One predstavljaju prostor u kome mladi mogu samostalno da iniciraju i realizuju kulturne**

¹⁰ Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine, <https://www.mto.gov.rs/extfile/sr/1813/Strategija%20za%20mlade%20u%20RS%20za%20period%20od%202023.%20do%202030.%20godine.pdf>

projekte, organizuju događaje i učestvuju u javnom životu. Time se podstiče razvoj građanskog aktivizma i osećaj pripadnosti zajednici.

Poseban značaj imaju udruženja i fondacije koje deluju u oblasti kulture i mladih. Kroz njihove programe realizuju se brojni projekti neformalnog obrazovanja, kulturne razmene i participativnih aktivnosti. Ovaj sektor često predstavlja most između institucionalnog sistema i mladih, omogućavajući fleksibilnije i inovativnije pristupe radu. Pored njih, **mediji takođe imaju važnu ulogu u oblikovanju kulturnog okruženja mladih.** Javni medijski servisi imaju obavezu da podstiču kulturne i umetničke sadržaje, razvijaju kreativne vrednosti i doprinose medijskoj pismenosti. Na taj način utiču na formiranje kulturnih obrazaca i dostupnost sadržaja mladima.

Strategija je dodatno usklađena sa međunarodnim dokumentima, poput evropskih i globalnih strategija za mlade, koje kulturu prepoznaju kao ključan faktor socijalne inkluzije, razvoja identiteta i aktivnog građanstva. U tom smislu, kultura se ne posmatra izolovano, već kao deo šireg društvenog i razvojno-političkog okvira.

Glavna mana ovakvog pristupa jeste što kultura nije prepoznata kao samostalan strateški cilj, već ostaje fragmentisana unutar različitih politika bez jasnog fokusa na mlade, što dovodi do izostanka koherentne i ciljane kulturne politike za ovu grupu. Pored toga, mere su često normativno predstavljene, bez razrađenih mehanizama implementacije, finansiranja i evaluacije, pa ostaju na nivou deklarativne podrške. Uočava se i nedovoljna međusektorska koordinacija između kulture, obrazovanja i omladinske politike, što ograničava dugoročne efekte programa. Fokus je više na dostupnosti i učešću nego na razvoju kritičkog i savremenog kulturnog izraza mladih, uključujući digitalnu i alternativnu scenu.

DJP na pokrajinskom nivou u vezi sa mladima i kulturom

Akcioni plan politike za mlade u AP Vojvodini za period od 2023. do 2025. godine

Programi za mlade u ovom dokumentu postavljeni su kroz širi okvir omladinske politike, ali ni ovde kultura nije izdvojena kao posebna tematska oblast, već je implicitno obuhvaćena kroz različite segmente poput omladinskog rada, ličnog razvoja i aktivnog učešća mladih u društvu. Fokus programa je prvenstveno na razvoju kapaciteta mladih kroz neformalno obrazovanje, participaciju i društveno angažovanje, dok se kulturni sadržaji pojavljuju kao deo šireg koncepta razvoja kreativnosti, identiteta i društvene uključenosti. Ključne mere uključuju:

- podršku programima omladinskog rada i neformalnog obrazovanja, koji mogu imati i kulturnu komponentu,
- jačanje učešća mladih u društvenim procesima, što obuhvata i kulturno stvaralaštvo i izražavanje,
- razvoj prostora za mlade, koji mogu funkcionisati kao kulturni i kreativni centri,
- podsticanje ličnog razvoja, uključujući kreativne i umetničke veštine.

Uočljiv je nedostatak sistematičnog i eksplicitnog pristupa kulturi kao zasebnoj oblasti politike za mlade. **Kultura nije prepoznata kao strateški prioritet, već kao sporedni element u okviru drugih politika, što može ograničiti njen potencijal u razvoju demokratskih vrednosti, interkulturalnog dijaloga, multikulturalnosti i kreativne industrije.** Iako postoje indirektni mehanizmi podrške kulturnim aktivnostima mladih, nedostaje jasno definisana kulturna politika za mlade, kao i konkretni programi i mere usmereni isključivo na razvoj kulturnog učešća i stvaralaštva mladih.

DJP na lokalnom nivou u vezi sa kulturnom politikom za mlade

U okviru analize dokumenata javnih politika i lokalnih akcionih planova Grada Subotice, koji se odnose na kulturnu politiku u domenu mladih, uočava se da **na nivou jedinice lokalne samouprave ne postoji usvojen lokalni akcioni plan za mlade niti poseban planski dokument u oblasti kulture**. Kao relevantan važeći dokument identifikuje se *Akcioni plan politike za mlade u AP Vojvodini za period 2023-2025*, čiji je vremenski okvir istekao. Međutim, ni ovaj dokument ne sadrži posebne mere, ciljeve ili aktivnosti usmerene na razvoj kulturnih politika za mlade, već se pojam kulture tretira u užem smislu, kroz promociju kulture nenasilja i tolerancije, saobraćajne kulture i bezbednosne kulture.

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku¹¹, demografska struktura pokazuje nisku zastupljenost mladih u opštoj populaciji. Stanovništvo uzrasta 15-29 godina čini približno jednu petinu ukupne populacije, dok udeo dece i mladih do 17 godina iznosi oko 18%, što posredno ukazuje na **migracione tokove punoletnih mladih (18-29) iz lokalne sredine**. Istovremeno, evidentan je povećan udeo stanovništva starijeg od 65 godina, što potvrđuje proces demografskog starenja. Ovi trendovi dodatno su potvrđeni visokim indeksom starenja i negativnim prirodnim priraštajem, što implicira kontinuirano smanjenje ukupnog broja stanovnika, uključujući i populaciju mladih. U oblasti obrazovanja, struktura mladih dominantno je zasnovana na srednjem obrazovanju, uz relativno niži udeo visokoobrazovanih. Stopa nepismenosti je zanemarljiva, dok je nivo digitalne pismenosti zadovoljavajući, ali sa prostorom za unapređenje. Mladi čine značajan segment nezaposlenih lica, što ukazuje na strukturnu neusklađenost između obrazovnog sistema i potreba tržišta rada. Ovaj faktor ima direktan uticaj na kvalitet života mladih i predstavlja jedan od ključnih determinanti njihovog ostanka ili odlaska iz lokalne zajednice.

¹¹ Profil, januar 2026, Grad Subotica, RZS: http://devinfo.stat.gov.rs/serbiaprofilelauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Subotica_EURSRB001002005001.pdf

Analiza ukazuje na nedostatak strateški definisane i ciljno usmerene kulturne politike koja bi sistemski obuhvatila potrebe mladih. Postojeći kulturni kapaciteti pretežno su organizovani oko očuvanja kulturnog identiteta nacionalnih zajednica, kroz delovanje institucija kao što su Srpski kulturni centar Sveti Sava, Mađarski kulturni centar Nepker, Hrvatski kulturni centar Bunjevačko kolo, Centar za kulturu Bunjevaca i Italijanski kulturni centar Piazza Italia. Pored navedenih, deluje i Centar za savremenu kulturu i umetnost Subotica, kao krovno udruženje umetničkih organizacija, ali bez formalnog statusa javne ustanove.

Otvaranje rekonstruisanog objekta Narodnog pozorišta Subotica¹² u martu 2026. godine ukazuje na ulaganja u kulturnu infrastrukturu i očuvanje kulturne baštine. Ipak, kao što je ranije navedeno, na nivou strateškog planiranja izostaje normativno i programsko definisanje kulturne politike, naročito u segmentu usmerenom ka mladima. Prethodni strateški okvir, sadržan u ***Strategiji lokalnog održivog razvoja grada Subotice 2013-2022***, kulturu posmatra pre svega u funkciji ekonomskog razvoja, sa naglaskom na multikulturalnost i interkulturalnost kao razvojni i turistički potencijal. Međutim, takav pristup ne prepoznaje u dovoljnoj meri kulturu kao resurs za unapređenje kvaliteta života lokalnog stanovništva, posebno mladih, niti predviđa **diferencirane modele razvoja kulturnih sadržaja (tradicionalnih, institucionalnih i savremenih).**

Grad Subotica raspolaže raznovrsnom i funkcionalno diferenciranom mrežom kulturnih ustanova koje obuhvataju muzejsko-galerijsku delatnost, izvođačke umetnosti, kao i međunarodne kulturne programe. U okviru muzejske infrastrukture, centralno mesto zauzima Gradski muzej Subotica, koji kroz svoje zbirke pokriva oblasti istorije, etnologije, umetnosti i prirodnih nauka,

¹² <https://subotica.ls.gov.rs/posle-skoro-dve-decenije-otvoreno-rekonstruisano-narodno-pozoriste/>

čime predstavlja ključnu instituciju za očuvanje i interpretaciju kulturnog nasleđa grada. Likovna scena dodatno je razvijena kroz rad Savremene galerije Subotica, koja neguje modernu i savremenu umetnost i nastavlja tradiciju nekadašnjeg „Likovnog susreta“, kao i kroz Galeriju moderne umetnosti Likovni susret, koja poseduje značajnu zbirku umetnosti druge polovine 20. veka. Izložbena delatnost obogaćena je i radom Galerije Otvorenog univerziteta, koja služi kao prostor za domaće i međunarodne umetničke programe, kao i galerijama poput Galerija Dr Vinko Perčić i Galerija Matija Gubec, koje doprinose raznovrsnosti lokalne likovne scene. Specifičan segment muzejske ponude čini Muzej porcelana Subotica, kao primer specijalizovane zbirke. U oblasti izvođačkih umetnosti, značajnu ulogu ima Narodno pozorište Subotica, koje se ističe produkcijom dramskih sadržaja na više jezika, što direktno odražava multikulturni karakter sredine. Posebno mesto zauzima i Dečje pozorište Subotica, kao jedna od najznačajnijih institucija za dečju publiku u regionu.

Kulturni život Subotice dodatno se profilira kroz međunarodne i interkulture programe. Među njima se izdvajaju Festival evropskog filma Palić, koji okuplja filmske autore i publiku iz različitih evropskih zemalja, kao i Međunarodni festival pozorišta za decu Subotica, koji doprinosi razmeni umetničkih praksi i interkulturalnom dijalogu kroz učešće umetnika iz brojnih država. Ovakva struktura kulturnih ustanova i programa ukazuje na razvijen i višeslojan kulturni sistem grada, u kojem se institucionalna infrastruktura nadopunjuje međunarodnom saradnjom i multikulturnim sadržajima.

Pored navedenih ustanova kulture, za mlade je od izuzetnog značaja Otvoreni univerzitet Subotica¹³. **Otvoreni univerzitet Subotica funkcioniše kao integrisana, multifunkcionalna ustanova koja objedinjuje obrazovne,**

¹³ openunsubotica.rs

kulturne i projektne aktivnosti, sa strateškim fokusom na implementaciju međunarodnih i prekograničnih projekata u oblastima kulture, umetnosti i društvenih inovacija. U okviru programskog delovanja, posebno su zastupljeni edukativni i razvojni programi (npr. filmske edukacije, radionice u oblasti kulture), kao i projekti saradnje sa regionalnim i međunarodnim partnerima, koji doprinose jačanju interkulturalne razmene i promociji multikulturalnosti. U domenu pružanja kulturnih usluga, institucija Otvorenog univerziteta planira i realizuje: edukativne programe i stručne kurseve u oblasti kulture i umetnosti, uključujući programe neformalnog obrazovanja i jačanja kapaciteta u sektoru kulture, kulturne manifestacije i festivale međunarodnog karaktera, sa posebnim akcentom na filmsku i pozorišnu produkciju, kao i izložbene i promotivne aktivnosti koje se realizuju u saradnji sa domaćim i međunarodnim akterima. Infrastrukturni kapaciteti ustanove obuhvataju specijalizovane i multifunkcionalne prostore namenjene realizaciji kulturnih i edukativnih sadržaja, uključujući: galerijski prostor Galerija Otvorenog univerziteta Subotica, koji služi za prezentaciju radova domaćih i stranih autora, **uz podršku mladim umetnicima i projektima međunarodne saradnje**, potom bioskopski prostor Eurocinema Subotica, namenjen prikazivanju filmskih sadržaja i festivalskih programa, kao i amfiteatre, konferencijske sale, učionice i druge multifunkcionalne prostore koji omogućavaju realizaciju javnih događaja, edukacija, radionica i interkulturalnih susreta. U kontekstu javnih politika i promocije multikulturalnosti, značaj ustanove ogleda se u njenoj ulozi implementacionog i partnerskog aktera u međunarodnim projektima i manifestacijama koje okupljaju učesnike iz različitih kulturnih i nacionalnih konteksta. **Na taj način, doprinosi se razmeni kulturnih praksi, afirmaciji kulturne raznolikosti i unapređenju interkulturalnog dijaloga na lokalnom i regionalnom nivou.** Otvoreni univerzitet Subotica raspolaže razvijenim programskim i

infrastrukturnim kapacitetima za pružanje raznovrsnih kulturnih usluga, pri čemu se aspekt multikulturalnosti dominantno operacionalizuje kroz projektno-finansirane aktivnosti, međunarodnu saradnju i festivalsku produkciju, uz izostanak definisanog okvira kulturne politike u ovoj oblasti na lokalnom nivou (DJP ili LAP).

Pored navedenog, u Subotici postoje mnogobrojna udruženja i organizacije mladih, koje čine važan segment lokalne omladinske i kulturne infrastrukture, ali čiji kapaciteti, vidljivost i stepen integracije u sistem javnih politika variraju.

Kancelarija za mlade Subotica osnovana je 2013. godine sa ciljem kontinuiranog kreiranja i sprovođenja omladinske politike na lokalnom nivou, kao i jačanja institucionalne povezanosti između mladih, jedinice lokalne samouprave, javnih institucija i organizacija civilnog društva. Međutim, analiza dostupnih komunikacionih kanala ukazuje na nizak nivo aktuelne digitalne aktivnosti, s obzirom na to da su zvanični nalozi na društvenim mrežama neaktivni u dužem vremenskom periodu (oko dve godine), što može imati negativan uticaj na informisanost i uključivanje mladih u dostupne programe i inicijative. „**Kulturni različak**“ predstavlja organizaciju civilnog društva usmerenu na očuvanje tradicionalnih zanata, kulturnog nasleđa i razvoj ekološke svesti kroz edukativne i participativne programe. Od osnivanja do danas, udruženje je realizovalo veći broj projekata, uključujući umetničke kolonije i seminare namenjene deci i odraslima. Programske aktivnosti fokusirane su na neformalno obrazovanje u oblasti izrade tradicionalnih rukotvorina, korišćenje prirodnih materijala i promociju održivih praksi. Radionice sprovode stručna lica sa iskustvom u oblasti tradicionalnih zanata, čime se doprinosi očuvanju nematerijalnog kulturnog nasleđa i intergeneracijskom prenošenju znanja. Udruženje „**ZaJedno**“ Subotica predstavlja dobrovoljno, humanitarno, nevladino i neprofitno udruženje koje okuplja decu, mlade i odrasle osobe sa invaliditetom, njihove porodice i

stručnjake. Organizacija ima dugu institucionalnu tradiciju, s obzirom na to da je osnovana 1986. godine (pod ranijim nazivom Društvo za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim osobama grada Subotice), sa primarnim fokusom na pružanje podrške osobama sa intelektualnim teškoćama. Tokom inicijalnog perioda delovanja, aktivnosti su bile pretežno usmerene na humanitarnu pomoć i obezbeđivanje osnovnih životnih i obrazovnih potreba korisnika, uz ograničene infrastrukturne kapacitete i oslanjanje na resurse drugih institucija. Danas udruženje predstavlja važan akter u oblasti socijalne inkluzije i participacije osetljivih grupa, uključujući i mlade sa invaliditetom.

Civilni sektor u oblasti kulture u Subotici predstavlja važan segment ukupnog kulturnog sistema, posebno u domenu savremenog stvaralaštva, angažovane umetnosti i interkulturalnog dijaloga. Među istaknutim akterima izdvaja se **Klara i Rosa**, udruženje osnovano sa idejom pokretanja promena u lokalnom kontekstu. Njihov rad karakteriše kontinuirani razvoj i prilagođavanje društvenim okolnostima, uz oslanjanje na feminističke principe solidarnosti, inkluzije i kolektivnog odlučivanja. Kroz umetnost i kulturu kao osnovne alate delovanja, ova organizacija doprinosi povezivanju zajednice, osnaživanju različitih društvenih grupa i otvaranju prostora za alternativne i marginalizovane glasove, uz stalno preispitivanje sopstvene uloge kroz eksperiment, razmenu i kritičko promišljanje. Pored ovog, značajnu ulogu ima i **Kreativna Subotica**, koja funkcioniše kao projektna platforma usmerena na promociju kulture i afirmaciju mladih umetnika, čime doprinosi vidljivosti savremene produkcije i razvoju kreativnih industrija na lokalnom nivou. U oblasti književnosti i kulturnih programa deluje **Fondacija Danilo Kiš**, koju je Grad Subotica osnovao 2005. godine (pod prvobitnim nazivom Fondacija za omladinsku kulturu i stvaralaštvo „Fokus“), sa ciljem unapređenja kulturnog života mladih i podsticanja interkulturalnosti i multikulturalnosti. **Ove organizacije ukazuju na to da civilni sektor u Subotici ne samo da**

dopunjuje institucionalni okvir kulture, već često preuzima inovativnu i eksperimentalnu ulogu, posebno u radu sa mladima i u razvoju savremenih i inkluzivnih kulturnih praksi. Civilni sektor u Subotici karakteriše postojanje raznovrsnih aktera koji doprinose razvoju omladinskih, kulturnih i inkluzivnih programa. Ipak, postoji jasan prostor za unapređenje njihove međusobne koordinacije, vidljivosti i sistemske povezanosti sa javnim politikama, kako bi se obezbedio održiv i strateški usmeren razvoj usluga namenjenih mladima.

Zaključak i preporuke

Mladi u Subotici predstavljaju demografski opadajuću kategoriju stanovništva, suočenu sa strukturnim izazovima u oblastima zapošljavanja, obrazovanja i participacije u kulturnom životu. U odsustvu adekvatnog strateškog i planskog okvira, identifikovana je potreba za razvojem integrisanih javnih politika koje bi obuhvatile kulturu kao važan segment omladinske politike, sa ciljem podsticanja društvene uključenosti, kreativnog izražavanja i dugoročnog ostanka mladih u lokalnoj zajednici.

Iako se u *Nacionalnoj strategiji za kulturu* jasno naglašava da modeli saradnje ne podrazumevaju samo organizovane posete kulturnim institucijama, odnosno pasivnu konzumaciju, već i aktivno uključivanje mladih u produkciju i prezentaciju kulturnih sadržaja (kako u oblasti kulturnog nasleđa, tako i savremenog stvaralaštva), u praksi se ovi principi nedovoljno sprovode. Strategija, između ostalog, predviđa aktivnosti poput afirmacije i promocije kulturnog nasleđa i umetnosti kod dece i mladih kroz ekskurzije i organizovane posete, kao i razvoj programa radionica koje podstiču interesovanje za filmske i audio-vizuelne umetnosti. Međutim, uprkos jasno definisanim smernicama, ovakve aktivnosti, naročito u organizaciji i pod okriljem državnih institucija, često izostaju ili se realizuju u ograničenom obimu. To ukazuje na jaz između strateških opredeljenja i njihove praktične implementacije, te na potrebu za doslednijim i sistematičnijim pristupom u uključivanju mladih u kulturni život. Ono što se često ističe kao najveći problem jeste manjak novca u državnom budžetu namenjenom kulturi (manje od 1%), koji uglavnom pokriva osnovne troškove izmirivanja plata zaposlenima. **Kulturni život mladih u meri u kojoj postoji, uglavnom egzistira zahvaljujući udruženjima građana, amaterskim pozorištima i inicijativi pojedinaca.**

Kulturni život u Subotici je razvijen, ali umerenog obima, sa postojećom infrastrukturom i interesovanjem publike, uz prostor za unapređenje sadržaja namenjenih mladima. Iako grad raspolaže brojnim kulturnim institucijama i centrima, **nedostaje jasno definisana i savremena kulturna politika, posebno usmerena ka mladima**, dok se postojeći pristupi uglavnom oslanjaju na multikulturalnost i turistički potencijal. Istovremeno, mladi predstavljaju demografski opadajuću grupu suočenu sa izazovima poput nezaposlenosti i negativnih demografskih trendova, što dodatno naglašava potrebu za strateškim razvojem kulture i društvenog angažmana ove populacije.

Analiza postojećeg normativnog i institucionalnog okvira u Subotici ukazuje na izražen **nesklad između razvijenih kulturnih kapaciteta i nedostatka strateški definisane kulturne politike usmerene ka mladima**. Na nivou javnih politika, kultura nije prepoznata kao zasebna prioritetna oblast u okviru omladinske politike, već se pojavljuje implicitno, kroz segmente neformalnog obrazovanja, participacije i razvoja ličnih kompetencija. Istovremeno, na lokalnom nivou izostaju ključni planski dokumenti (za mlade i/ili kulturu), dok važeći *Akcioni plan politike za mlade AP Vojvodine* ne sadrži specifične mere usmerene na kulturno učešće i stvaralaštvo mladih. Ovakav normativni vakuum postoji uprkos razvijenoj kulturnoj infrastrukturi (institucije, festivali, međunarodni programi), aktivnom civilnom sektoru i postojanju relevantnih aktera poput Otvorenog univerziteta Subotica, koji već operativno sprovode programe u oblasti interkulturalnosti i savremene kulture. Dodatno, multikulturni karakter grada predstavlja značajan razvojni resurs, ali je u postojećim politikama pre svega tretiran kao turistički i identitetski potencijal, a ne kao instrument za aktivno uključivanje mladih u kulturni život i razvoj interkulturalnog dijaloga.

Preporuke:

- 1. Normativno i strateško utemeljenje kulturne politike za mlade:** inicirati izradu i usvajanje lokalnog akcionog plana za mlade i/ili posebnog strateškog dokumenta u oblasti kulture, koji bi eksplicitno definisao ciljeve, mere i indikatore u oblasti kulturnog učešća, stvaralaštva i multikulturalnosti mladih. Kultura treba da bude prepoznata kao zasebna tematska oblast, a ne kao sporedni segment drugih politika.
- 2. Razvoj ciljanih programa za kulturno učešće mladih:** uspostaviti finansijske i programske mehanizme podrške za kulturne programe namenjene mladima, uključujući savremene umetničke prakse, participativne projekte i produkciju mladih autora. Posebno podsticati programe koji povezuju tradicionalnu i savremenu kulturu.
- 3. Sistemska integracija multikulturalnosti:** Multikulturalnost operacionalizovati kroz konkretne programe interkulturalnog dijaloga, saradnje i zajedničkog stvaranja među mladima različitih nacionalnih i kulturnih zajednica, prevazilazeći isključivo reprezentativni i identitetski pristup.

Razvoj kulturne politike usmerene na mlade u Subotici zahteva prelazak sa fragmentisanog pristupa na integrisan, strateški i participativan model upravljanja, u kojem kultura postaje ključni alat za društveni razvoj, inkluziju i održivost lokalne zajednice.

VRANJE

Dokumenti javne politike:

Seksualno i reproduktivno zdravlje mladih

Ovaj materijal objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovorna je isključivo Fondacija Centar za demokratiju i ona ne odražava nužno stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

Lista skraćenica.....	3
Uvod.....	4
Mesto mladih u društvenoj strukturi i DJP u Republici Srbiji – kontekst.....	6
Analiza dokumenata javne politike.....	8
DJP na nacionalnom nivou u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem mladih.....	10
Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine.....	10
Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine.....	11
Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije.....	12
Strategija razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji.....	12
DJP na lokalnom nivou u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem mladih.....	14
Zaključak i preporuke.....	19

Lista skraćenica

JLS - jedinica lokalne samouprave

DJP - dokument javne politike

NSZ - Nacionalna služba za zapošljavanje

EU - Evropska unija

OCD - organizacija civilnog društva

KOMS - Krovna organizacija mladih Srbije

SZM - Strategija za mlade od 2023. do 2030. godine.

ZC - Zdravstveni centar

DZ - Dom zdravlja

KZM - Kancelarija za mlade

RZS - Republički zavod za statistiku

Uvod

Glavni cilj projekta „Tvoj grad – tvoja reč“ jeste doprinos održivom unapređenju procesa odlučivanja i izrade, sprovođenja i evaluacije javnih politika u Republici Srbiji, kroz uspostavljanje strukturisanog, inkluzivnog i dugoročnog mehanizma učešća mladih i organizacija civilnog društva (OCD) na lokalnom nivou, u skladu sa relevantnim evropskim vrednostima, standardima i dobrim praksama participativne demokratije.

Projekat je usmeren na unapređenje participativne demokratije i osnaživanje aktivne uloge mladih u procesima javnog odlučivanja koji neposredno utiču na njihov položaj, uz paralelno jačanje kapaciteta jedinica lokalne samouprave (JLS) i nadležnih institucija za primenu inkluzivnih, transparentnih i na odgovornosti zasnovanih pristupa kreiranju javnih politika.

Radi ostvarenja opšteg cilja, projekat je strukturiran kroz tri specifična (posebna) cilja:

1. Prvi specifični cilj odnosi se na unapređenje kapaciteta najmanje 90 mladih i 20 OCD za aktivno, informisano i efektivno učešće u procesima izrade, praćenja i evaluacije javnih politika, kroz razvoj znanja, veština i kompetencija, kao i kroz podsticanje međusektorske saradnje između mladih, OCD i institucija.
2. Drugi specifični cilj podrazumeva izradu najmanje devet konkretnih, na dokazima zasnovanih preporuka javnih politika, kroz primenu metodologije „youth policy lab“, kao i obezbeđivanje njihovog formalnog razmatranja i delimičnog usvajanja u najmanje tri jedinice lokalne samouprave.
3. Treći specifični cilj usmeren je na povećanje uticaja, vidljivosti i prepoznatljivosti mladih i OCD u procesima donošenja odluka na

lokalnom nivou, kroz njihovo aktivno učešće u „youth policy lab“ procesima, sprovođenje javnih kampanja i uspostavljanje kontinuirane saradnje sa relevantnim javnim institucijama.

U okviru projektnih aktivnosti predviđeno je sprovođenje sveobuhvatne analize postojećih razvojnih planova i drugih relevantnih dokumenata javnih politika (DJP) u tri jedinice lokalne samouprave: Niš, Vranje i Subotica. **Cilj analize jeste identifikacija, mapiranje i evaluacija postojećih mera i aktivnosti usmerenih na mlade, uz procenu njihove relevantnosti, međusobne usklađenosti (horizontalne i vertikalne), kao i potencijalnog i ostvarenog uticaja na unapređenje položaja mladih.** Poseban analitički fokus usmeren je na prioritetne tematske oblasti po JLS: u Nišu na politike zapošljavanja mladih, u Vranju na pitanja seksualnog i reproduktivnog zdravlja mladih, a u Subotici na kulturne politike i učešće mladih u kulturnom životu zajednice.

Na osnovu nalaza analize, biće izrađene ciljane preporuke za unapređenje DJP i institucionalizaciju učešća mladih u definisanim tematskim oblastima, primenom „youth policy lab“ metodologije, prilagođene specifičnom kontekstu svake pojedinačne JLS. Nakon sprovedene analitičke faze, Fondacija Centar za demokratiju će u svim obuhvaćenim JLS osmisliti i realizovati programe obuke za mlade, tematski prilagođene lokalnim prioritetima, uz istovremenu promociju i dalju operacionalizaciju „youth policy lab“ modela, prethodno razvijenog i testiranog u okviru RYDE projekta na nacionalnom i regionalnom nivou.

Mesto mladih u društvenoj strukturi i DJP u Republici Srbiji – kontekst

U Republici Srbiji, omladinska politika je u nadležnosti Ministarstva turizma i omladine (MTO), koje ima koordinacionu, razvojnu i normativnu ulogu u sistemskom uređenju, sprovođenju i unapređenju ove javne politike. MTO je nadležno za implementaciju nacionalne strategije za mlade i pratećih akcionih planova, uz međuresornu saradnju u oblastima od značaja za mlade (kultura, zapošljavanje, zdravlje). U okviru svojih nadležnosti, Ministarstvo podstiče participaciju mladih, podržava neformalno obrazovanje, savetodavne usluge (uključujući zapošljavanje i volontiranje), saraduje sa OCD i razvija lokalnu infrastrukturu kroz podršku kancelarijama za mlade, kao i mehanizme za korišćenje EU i donatorskih sredstava.

Mladi čine 16,8% ukupne populacije, dok izdvajanja za omladinsku politiku kroz budžet MTO iznose približno 0,03% godišnjeg budžeta Republike Srbije. Uprkos nominalnom rastu sredstava, relativno budžetsko učešće stagnira u poslednje četiri godine, što ukazuje na ograničen fiskalni prioritet ove politike.

U okviru analize trenutnog stanja u oblasti reproduktivnog zdravlja i planiranja porodice, podaci Alternativnog izveštaja o potrebama mladih u Republici Srbiji Krovne organizacije mladih Srbije (KOMS) iz 2025.¹ godine ukazuju na potrebu za daljom edukacijom i unapređenjem sistemskih mera. Imajući u vidu da je odskoro HPV vakcina dostupna široj populaciji mladih, rezultati pokazuju da se tek svaka osma mlada osoba zapravo vakcinisala. Vakcinalna obuhvaćenost je i dalje niska prvenstveno zbog toga što je i dalje primetna velika doza neinformisanosti mladih o ovoj vakcini – preko 45% je izjavilo da nije imalo

¹ Alternativni izveštaj o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji 2025, <https://koms.rs/wp-content/uploads/2025/08/Alternativni-izvestaj-2025.pdf>

adekvatnu informaciju, da nema poverenja ili da ne zna ništa o HPV vakcini. Pored zdravstvene prevencije, istražena je i percepcija širih pronatalitetnih mera, pa je mladima postavljeno pitanje kako ocenjuju državnu pomoć mladim bračnim parovima u zasnivanju porodice. **Mladi su na skali od 1 do 5 (gde 1 znači „ne pomaže uopšte”, a 5 „pomaže značajno”) dali prosečnu ocenu 2,06, što predstavlja evidentan pad u odnosu na prethodnu godinu (2,29) i ukazuje na rastuće nezadovoljstvo postojećim mehanizmima podrške.**

Analiza dokumenata javne politike

Omladinska politika važna je strateška tačka razvoja društva i kreiranja njegove budućnosti. U skladu sa time, komunikacija sa mladima i njihovo aktivno uključivanje u društveni život, a samim tim i političku realnost postaje neophodnost, kako bi se donosile informisane odluke i stvarale promišljene politike po meri mladih. Radi ostvarivanja cilja omladinskih politika, odnosno postizanja željenog stepena uključenosti mladih u društveni život zajednice, potrebno je obezbediti neophodnu potporu u vidu socijalne i zdravstvene nege za mlade, programa reproduktivnog zdravlja, programa zapošljavanja i samozapošljavanja namenjenih mladima, kao i kulturnog programa i obrazovne baze namenjene za kreiranje generacija mladih zainteresovanih za javni život svoje zajednice, čime bi se povećala ukupna uključenost mladih u društveni i politički život Republike Srbije, i pospešio dijalog sa mladima prilikom izrade dokumenata javnih politika.

Kada se radi o mladima, Republika Srbija ima formulisan zakonodavni okvir – *Zakon o mladima*², *Zakon o javnom zdravlju*³ i *Zakon o socijalnoj zaštiti*⁴, pored zakonodavnog okvira postoje i *Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030*⁵ (SZM), *Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine*⁶, *Strategija razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji*⁷ i *Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije*⁸. Pored navedenih nacionalnih dokumenata javnih politika,

² "Službeni glasnik RS", br. 50 od 8. jula 2011, 116 od 22. oktobra 2022

³ "Službeni glasnik RS", broj 15 od 25. februara 2016.

⁴ "Službeni glasnik RS", br. 24 od 4. aprila 2011, 117 od 26. oktobra 2022

⁵ "Službeni glasnik RS", broj 9 od 8. februara 2023.

⁶ "Službeni glasnik RS", broj 61 od 8. avgusta 2018.

⁷ "Službeni glasnik RS", broj 104 od 17. novembra 2006.

⁸ "Službeni glasnik RS", broj 120 od 30. decembra 2017.

treća decenija dvadesetog veka period je donošenja i novih međunarodnih strategija, kako globalnih tako i evropskih, koje prema navodima SZM imaju veliki uticaj na omladinsku politiku u našoj zemlji: *Strategija Evropske unije za mlade za period 2019-2027*⁹, *Strategija omladinskog sektora Saveta Evrope 2030*¹⁰, *Mladi 2030: Strategija Ujedinjenih nacija za mlade*¹¹, *Agenda 2030 za održivi razvoj*¹² i *Deklaracija o omladinskom radu* (zajednički strateški dokument Saveta Evrope i Evropske komisije)¹³.

⁹ Resolution of the Council of the European Union and the Representatives of the Governments of the Member States meeting within the Council on a framework for European cooperation in the youth field: The European Union Youth Strategy 2019-2027, OJ C 456, 18.12.2018, p. 1–22 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>

¹⁰ Council of Europe youth sector strategy 2030, Resolution CM/Res (2020)2 on the Council of Europe youth sector strategy 2030 (Adopted by the Committee of Ministers on 22 January 2020 at the 1365th meeting of the Ministers' Deputies) <https://rm.coe.int/0900001680998935>

¹¹ Youth 2030: The United Nations Strategy on Youth, https://www.un.org/youthenvoy/wp-content/uploads/2018/09/18-00080_UN-Youth-Strategy_Web.pdf

¹² Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/RES/70/1 General Assembly Distr.: General 21 October 2015, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

¹³ 5The 3rd European Youth Work Convention, https://www.eywc2020.eu/downloads/doctrine/WebforumVeranstaltungenWebsiteBundle:Media-file-54/EN_3rd%20EYWC_final%20Declaration.pdf

DJP na nacionalnom nivou u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem mladih

Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine

Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine prepoznaje unapređenje zdravlja i blagostanja mladih kao jedan od ključnih razvojnih prioriteta, mada se samo reproduktivno zdravlje ne navodi kao zaseban, izolovan strateški cilj, već je integrisano u šire ciljeve.

Glavni strateški cilj u ovoj oblasti definisan je kao „Stvoreni uslovi za zdravo i bezbedno okruženje i socijalno blagostanje mladih“ (Poseban cilj 5). U okviru ovog cilja, definisani su jasni instrumenti i operativni ciljevi usmereni na unapređenje reproduktivnog zdravlja:

- **Programi prevencije i podrške:** Fokus je na podršci projektima koji promovišu zdrave stilove života i prevenciju rizičnog ponašanja, **uz specifičan akcenat na podizanju svesti o značaju korišćenja savremene kontracepcije.**
- **Dostupnost usluga (Lokalni nivo):** Jedan od ključnih pokazatelja uspeha je da 67% jedinica lokalne samouprave (JLS) do 2030. godine ima **dostupna i besplatna savetovaništa za mlade u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja.**
- **Praćenje potreba:** Postavljen je indikator učinka koji prati **udeo mladih koji su potražili pomoć zbog zabrinutosti za svoje reproduktivno zdravlje**, sa ciljanom vrednošću od 67% do 2030. godine.
- **Međusektorska saradnja:** Strategija predviđa formiranje posebnog koordinacionog tela u cilju integracije usluga mentalnog, seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

- **Edukacija i informisanje:** Poseban instrument predstavlja podrška projektima javnog informisanja koji **promovišu naučno zasnovano znanje o seksualnosti i zaštiti ličnog integriteta.**

Ovi instrumenti imaju za cilj rešavanje prepoznatih problema kao što su nizak stepen korišćenja kontraceptivnih sredstava, rani brakovi i rane trudnoće, posebno kod ranjivih grupa mladih. Kroz Poseban cilj 5, Strategija teži da sistemski obezbedi sigurno okruženje u kojem mladi donose informisane odluke o sopstvenoj reprodukciji i blagostanju.

Strategija javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine

Na osnovu *Strategije javnog zdravlja u Republici Srbiji 2018-2026. godine*, unapređenje reproduktivnog zdravlja sprovodi se kroz specifične instrumente i operativne ciljeve u okviru šireg plana za smanjenje nejednakosti u zdravlju. U okviru Strategije, fokus na reproduktivno zdravlje realizuje se kroz sledeće mehanizme:

- **Strateško planiranje i implementacija:** Glavni instrument je primena i kontinuirano praćenje *Nacionalnog programa očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije.*
- **Podrška demografskim ciljevima:** Aktivnosti su direktno povezane sa podrškom *Strategiji podsticanja rađanja*, čime se reproduktivno zdravlje integriše u širi nacionalni interes povećanja fertiliteta.
- **Targetiranje osetljivih grupa:** Putem identifikacije i istraživanja osetljivih grupa radnoaktivne populacije, poseban fokus stavlja se na žene u reproduktivnom periodu radi smanjenja zdravstvenih nejednakosti.

- **Edukacija i promocija:** Kroz razvoj akcija u zajednici i unapređenje zdravstveno-vaspitnog rada u osnovnim i srednjim školama, teži se promeni ponašanja mladih u vezi sa faktorima rizika.

Strategija javnog zdravlja prepoznaje reproduktivno zdravlje kao kritičnu oblast delovanja kroz sprovođenje namenskog Nacionalnog programa i podršku merama za podsticanje rađanja.

Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije

Nacionalni program očuvanja i unapređenja seksualnog i reproduktivnog zdravlja građana Republike Srbije iz 2017. godine donosi ključne okvire za zdravlje mladih kroz nekoliko značajnih politika i instrumenata. **Primarni fokus programa je na smanjenju broja neplaniranih trudnoća i abortusa, posebno među adolescentima, te prevenciji polno prenosivih infekcija. Glavni instrument politike je podizanje nivoa edukacije i informisanosti kroz sistemsko uvođenje programa za bezbedno seksualno ponašanje.** Uredba predviđa jačanje savetovaništa za mlade u okviru domova zdravlja kao ključnih mesta za pružanje profesionalne pomoći i podrške. Značajan instrument je i unapređenje dostupnosti modernih kontraceptivnih sredstava, uz razmatranje njihove inkluzije u obavezno zdravstveno osiguranje. Program naglašava važnost informisanog odlučivanja i zaštitu seksualnih i reproduktivnih prava svih mladih bez diskriminacije. Predviđeno je finansiranje edukativnih kampanja i izrada promotivnih materijala prilagođenih mlađoj populaciji. Poseban segment posvećen je jačanju kapaciteta zdravstvenih radnika za rad sa mladima na osetljive teme seksualnog zdravlja. Takođe, politika se oslanja na međusektorsku saradnju kako bi se prevazišle predrasude i konzervativni obrasci u kontroli rađanja.

Implementacijom ovih mera država nastoji da sistemski reši nedostatak znanja koji vodi ka rizičnom ponašanju u najranijem dobu.

Strategija razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji

Strategija razvoja zdravlja mladih u Republici Srbiji postavlja temeljne okvire za unapređenje reproduktivnog zdravlja mladih, a njena primena na lokalnom nivou, uključujući i Vranje, podrazumeva razvoj operativnih planova koji uvažavaju specifičnosti lokalne sredine. Ključne politike fokusirane su na obezbeđivanje seta kvalitetnih zdravstvenih usluga koje su prilagođene potrebama mladih, uz naglasak na edukaciju zdravstvenih radnika za rad u sigurnom i prijateljskom okruženju. **Strategija identifikuje poremećaje reproduktivnog zdravlja, porast seksualno prenosivih infekcija (SPI) i HIV-a, kao i prekide trudnoće među adolescentima kao dominantne probleme u strukturi morbiditeta mladih, te predlaže intenzivnu primarnu prevenciju i promociju zdravlja kao vodeće instrumente delovanja.**

U pogledu strateških ciljeva, poseban značaj pridaje se osnaživanju mladih kroz razvoj životnih veština i pružanje tačnih informacija o seksualnom i reproduktivnom zdravlju kako bi se omogućio zdrav prelazak u odraslo doba. **Politike predviđaju razvoj i kontinuirano sprovođenje preventivnih programa, naročito za marginalizovane i socijalno ugrožene grupe mladih, uz redovno praćenje zdravstvenog stanja i stavova mladih putem informacionih sistema i periodičnih istraživanja na nivou države.** Celokupan proces implementacije u gradovima poput Vranja zahteva međusektorsku saradnju Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvete i lokalnih aktera kako bi se osigurala fizička, emocionalna i socijalna dobrobit mladih osoba.

DJP na lokalnom nivou u vezi sa seksualnim i reproduktivnim zdravljem mladih

Zdravstveni sistem u Vranju zasniva se prvenstveno na mreži javnih ustanova koje pružaju osnovne i specijalizovane medicinske usluge. Centralno mesto zauzima **Zdravstveni centar Vranje**, koji predstavlja glavnu bolničku ustanovu u gradu. Ova institucija funkcioniše kao opšta bolnica sa razvijenim specijalističkim službama i urgentnim centrom. Radeći neprekidno 24 časa dnevno, centar pokriva potrebe čitavog Pčinjskog okruga i čini okosnicu zdravstvene zaštite u regionu. Prema podacima RZS-a¹⁴, u 2024. godini, broj mladih starosti od 15 do 29 godina u Vranju iznosi **11.738**, od čega je 5.650 žena i 6.088 muškaraca. Zdravstvena infrastruktura grada oslanja se na **272 lekara**, što predstavlja prosek od 371,8 na 100.000 stanovnika, uz dostupnost od 34,2 stomatologa na isti broj ljudi. Stopa maloletničkih porođaja je **9,9 na 1.000 porodilja**.

Na nivou primarne zdravstvene zaštite ključnu ulogu ima **Dom zdravlja Vranje**, koji je prva tačka kontakta za građane. U okviru ove ustanove pružaju se usluge: opšte medicine, pedijatrije, ginekologije, stomatologije, dijagnostike i zdravstvene administracije. Poseban značaj ima i **Služba hitne pomoći** koja funkcioniše u njegovom sastavu, osiguravajući hitnu intervenciju u svakom trenutku. Važan segment zdravstvenog sistema u ovoj JLS čini i **Zavod za javno zdravlje Vranje**, usmeren na preventivu, epidemiološki nadzor i kontrolu bolesti. Ova ustanova prati zdravstveno stanje stanovništva i ima presudnu ulogu u upravljanju javno-zdravstvenim rizicima, naročito tokom epidemija.

¹⁴ Profil, januar 2026, Grad Vranje, RZS: http://devinfo.stat.gov.rs/serbiaprofilelauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Grad%20Vranje_EURSRB002002008001.pdf

Pored navedenih institucija, ističe se i **Specijalna bolnica u Vranjskoj Banji**, specijalizovana za rehabilitaciju i banjsko lečenje. Fokusirana na fizikalnu medicinu i oporavak pacijenata, ova ustanova prevazilazi lokalne okvire i predstavlja važan regionalni centar za rehabilitaciju.

Takođe, Vranje raspolaže Onlajn savetovalištem za mlade, koje je osnovala Kancelarija za mlade Vranje (KZM). Saradnja između Doma zdravlja, Zavoda za javno zdravlje, Crvenog krsta i Kancelarije za mlade je veoma zastupljena, prema navodima *Strategije unapređenja položaja mladih za period 2021-2025. godine u Vranju*. U okviru istog dokumenta, u segmentu koji je posvećen analizi potreba mladih i definisanju problema, navodi se da mladi nisu zadovoljni zdravstvenom zaštitom koja im se pruža, ali ni stepenom lakoće sa kojim dolaze do nje. Čak 78,6% odgovorilo je da se isključivo informiše preko društvenih mreža, dok se nešto manji broj mladih 35% opredelio za direktno informisanje (preko prijatelja, poznanika).

U okviru implementacije *Strategije unapređenja položaja mladih grada Vranja za period 2021-2025. godine*, zdravlje mladih tretirano je kroz multisektorski pristup, fokusirajući se na kreiranje održivog ekosistema koji promoviše zdrave stilove života i smanjuje faktore rizika.

Kada se radi o **politikama unapređenja opšteg zdravlja i blagostanja**, strateški fokus je stavljen na **prevenciju i ranu intervenciju**. Glavni instrumenti implementacije obuhvataju jačanje institucionalnih kapaciteta kroz osnaživanje rada Savetovališta za mlade pri Domu zdravlja Vranje. Cilj je transformacija ovih usluga u „youth-friendly“ servise koji garantuju diskreciju i pristupačnost. Projektne aktivnosti su dizajnirane da kroz **vršnjačku edukaciju (peer education)** podignu svest o bolestima zavisnosti i mentalnom zdravlju, čime se direktno utiče na smanjenje socijalne isključenosti i jačanje psihosocijalne rezilijentnosti mladih. Poseban akcenat stavljen je na digitalnu

pismenost u službi zdravlja, radi suzbijanja dezinformacija kojima su mladi izloženi na mrežama.

Kada je reč o unapređenju reproduktivnog zdravlja, Strategija operativno deluje kroz set mera usmerenih na **očuvanje demografskog potencijala i zaštitu javnog zdravlja**. Ključni instrumenti uključuju:

- **Edukativne intervencije:** sistematsko sprovođenje radionica u srednjim školama i centrima za mlade, fokusiranih na odgovorno seksualno ponašanje, kontracepciju i prevenciju polno prenosivih infekcija (PPI).
- **Preventivni skrining i dijagnostika:** osiguravanje kontinuirane dostupnosti informacija o besplatnom i anonimnom testiranju na HIV i druge polno prenosive infekcije, uz promociju redovnih preventivnih ginekoloških i uroloških pregleda kao standarda brige o sebi.
- **Smanjenje faktora rizika:** ciljane kampanje usmerene na odlaganje ranog stupanja u seksualne odnose i prevenciju maloletničkih trudnoća, čime se direktno adresiraju socijalni i zdravstveni rizici koji prate ovu pojavu.

Realizacija ovih politika oslanja se na **međusektorsku saradnju** između JLS, zdravstvenih ustanova, obrazovnog sektora i Kancelarije za mlade (KZM). Monitoring i evaluacija napretka vrše se putem precizno definisanih indikatora učinka u okviru lokalnih akcionih planova, čime se osigurava da planirane intervencije odgovaraju na realne, identifikovane potrebe mladih u Vranju. Ovim pristupom, Grad Vranje teži da uspostavi standarde koji zdravlje mladih ne posmatraju samo kao odsustvo bolesti, već kao resurse za celokupni razvoj zajednice.

U aprilu 2026. godine usvojen je novi Nacrt programa unapređenja položaja mladih grada Vranja za period 2026-2028. godine. Nacrt programa

unapređenja položaja mladih grada Vranja za period 2026-2028. godine prepoznaje unapređenje zdravstvene zaštite i negovanje zdravih stilova života kao jedan od ključnih prioriteta, što je direktno definisano kroz treći posebni cilj dokumenta. U okviru ovog cilja, **poseban fokus stavljen je na rad Savetovališta za mlade, koje deluje u sklopu Doma zdravlja Vranje i sprovodi programe usmerene na reproduktivno zdravlje, zdravstvenu edukaciju i prevenciju zloupotrebe psihoaktivnih supstanci.** Planirano je da se u narednom periodu određene usluge ovog savetovališta izmeste u prostorije budućeg Omladinskog centra kako bi se smanjila stigma i podrška učinila pristupačnijom mladima. Strategija teži ka tome da mladi postanu aktivni učesnici u brizi o sopstvenom zdravlju, što uključuje i njihovu direktnu ulogu u planiranju i praćenju zdravstvenih usluga. Ovaj dokument je u potpunosti usklađen sa republičkim strateškim okvirom, naročito sa *Strategijom za mlade u Republici Srbiji do 2030. godine* i *Strategijom razvoja zdravlja mladih*, koje insistiraju na obezbeđivanju poverljivih i kvalitetnih zdravstvenih usluga. **Kao odgovor na identifikovane probleme, poput činjenice da značajan broj mladih nema izabranog lekara ili nije dovoljno upućen u svoja prava, program predviđa intenziviranje saradnje između Kancelarije za mlade i zdravstvenih institucija.** Uspeh ovih mera pratiće se kroz povećanje broja događaja i aktivnosti u čijem kreiranju direktno učestvuju mladi, sa ciljem da se do 2028. godine taj broj utrostruči u odnosu na polaznu osnovu iz 2025. godine. Celokupan pristup zdravlju mladih u Vranju temelji se na principima socijalne uključenosti i jednakosti, obezbeđujući da edukacija o reproduktivnom i mentalnom zdravlju bude dostupna svim kategorijama omladine.

Civilni sektor u Vranju u oblasti zdravlja i mladih nije naročito razgranat, ali postoji nekoliko organizacija i inicijativa koje imaju važnu ulogu, posebno u prevenciji, edukaciji i radu sa osetljivim grupama. Jedan od značajnijih aktera je **Omladinski savez Vranja**, koji okuplja mlade i sprovodi programe

neformalnog obrazovanja, volontiranja i aktivizma. Iako nije striktno zdravstvena organizacija, kroz svoje aktivnosti često obrađuje **teme poput mentalnog zdravlja, zdravih stilova života i prevencije rizičnih ponašanja, naročito kroz radionice i kampanje.** U oblasti javnog zdravlja i socijalne zaštite deluje **Crveni krst Vranje**, koji ima dugu tradiciju i razvijene programe. Njihove aktivnosti uključuju edukaciju o prvoj pomoći, dobrovoljno davalaštvo krvi, kao i preventivne kampanje usmerene ka mladima (npr. HIV prevencija, bolesti zavisnosti). **Crveni krst takođe angažuje veliki broj mladih volontera, čime povezuje sektor zdravlja i omladinskog aktivizma.** Važan segment civilnog sektora čine i organizacije koje rade sa marginalizovanim grupama. **Udruženje Roma Vranje** i slične inicijative bave se unapređenjem zdravstvene zaštite Roma, uključujući edukaciju o higijeni, pristupu zdravstvenim uslugama i reproduktivnom zdravlju.

Mladi Vranja imaju dostupnu i Kancelariju za mlade. **Kancelarija za mlade (KZM) Vranje** predstavlja ključni lokalni mehanizam za unapređenje položaja mladih, funkcionišući kao most između lokalne samouprave i omladinske populacije kroz sprovođenje Nacionalne strategije za mlade. Smeštena u prostorijama Gradske uprave, Kancelarija se aktivno fokusira na podsticanje aktivizma, neformalno obrazovanje i volonterske aktivnosti, što potvrđuju i aktuelni projekti poput „Akademije volonterizma“ i saradnje sa fondacijama poput „Ana i Vlade Divac“ na omladinskim fondovima. **KZM Vranje pruža mladima uzrasta od 15 do 30 godina prostor za realizaciju kreativnih ideja, profesionalno usavršavanje kroz seminare i besplatne obuke, kao i podršku u oblastima zapošljavanja i zdravih stilova života.**

Nevladin sektor u Vranju predstavlja jedan od najdinamičnijih stubova lokalne zajednice, koji decenijama unazad deluje kao korektivni faktor i ključni akter u rešavanju složenih društvenih izazova. Organizacije poput **NEXUS-a, Odbora za ljudska prava i Atine** transformisale su društveni milje, fokusirajući se na

najosetljivije kategorije stanovništva. Njihov rad nije samo pružanje pomoći, već sistemska borba za institucionalno prepoznavanje ljudskih prava, rodne ravnopravnosti i socijalne pravde, čime Vranje pozicioniraju kao centar civilnog aktivizma u regionu. Uprkos tome, reproduktivno zdravlje nije jedan od glavnih fokusa civilnog sektora u Vranju.

Zaključak i preporuke

Zdravstveni sistem u Vranju karakteriše čvrsta institucionalna struktura predvođena Zdravstvenim centrom i Domom zdravlja. Iako grad poseduje sve resurse primarne i sekundarne zaštite, evidentan je jaz u komunikaciji sa mladima, koji se u ogromnom procentu (78,6%) informišu putem društvenih mreža umesto kroz zvanične kanale. *Nacrt programa unapređenja položaja mladih grada Vranja za period 2026-2028. godine* prepoznaje potrebu za **destigmatizacijom** kroz izmeštanje usluga u Omladinski centar, težeći da od pasivnih korisnika stvori aktivne učesnike u očuvanju sopstvenog zdravlja. Ipak, nedostatak specijalizovanih organizacija civilnog sektora u oblasti reproduktivnog zdravlja ostavlja prostor za dalje unapređenje multisektorske saradnje.

Preporuke:

1. **Podsticaj civilnog aktivizma u reproduktivnom zdravlju:** povezivanjem iskusnih organizacija poput NEXUS-a sa zdravstvenim institucijama, može se popuniti trenutna praznina u civilnom sektoru i osigurati vršnjačka edukacija koja je mladima često bliža od institucionalne.
2. **Ostvarivanje saradnje JLS i OCD sa prosvetnim ustanovama kada je reč o reproduktivnom zdravlju:** predavanja o reproduktivnom zdravlju u školama na različitim nivoima (osnovne i srednje škole, sa informacijama prilagođenim uzrastu)

Ovaj materijal objavljen je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovorna je isključivo Fondacija Centar za demokratiju i ona ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Projekat „Tvoj grad – tvoja reč“ realizuje se u okviru projekta „EU Resurs centar za civilno društvo u Srbiji“ Beogradske otvorene škole koji je finansijski podržan od strane Evropske unije.